

2485

ՍԿՈՒԹԻՒՆ ԿԻՔԵՄՈՒՐԿ ԳՐԱՏԱՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԳԱԶԱՆՃԻԱՆ

ՆՈՐ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԴԻ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑԲ

Է. ՏՈՒՆԻՍԻՍԻՆ

Ի Թ Է Ն Ք

ԳՐԱՏԱՆ ԽՈՒԹԵՈՒՐԿ

1928

491.99.5

Գ-14

2010

391. 82. S. 14
ՆՈՐ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԴԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ՏՍՈՒԵՐԸ

գլխագիր

Ա. Բ. Դ. Ե. Զ. Է. Ը. Թ. Ժ. Ի. Լ. Խ. Կ. Զ. Դ.
Ճ. Մ. Յ. Ն. Ծ. Ո. Զ. Պ. Զ. Ռ. Ս. Վ. Տ. Ր. Յ.
Ի. Փ. Գ. Օ. Ֆ.

Բոլորագիր

ա. բ. գ. դ. ե. զ. է. ը. թ. ժ. ի. լ. խ. ծ. կ. է. ձ. դ.
ճ. մ. յ. ն. շ. ո. չ. պ. ջ. ռ. ս. վ. տ. ր. ց.
փ. ք. օ. ֆ.

Շեղագիր

ա. բ. գ. դ. ե. զ. է. ը. թ. ժ. ի. լ. խ. ծ. կ. է. ձ. դ.
ճ. մ. յ. ն. շ. ո. չ. պ. ջ. ռ. ս. վ. տ. ր. ց.
փ. ք. օ. ֆ.

ԴԱՍ. — ՁԱՅՆԱԻՈՐ ԵՒ ԲԱՂԱԶԱՅՆ ՏԱՌԵՐ

8. — Տառերէն մէկ քանիները պարզ ձայներ են և ինքնին կը հնչուին: Ասոնք են

ա, ե, է, ը, ի, ո, օ:

Այս տառերը ձայնաւոր կը կոչուին:

9. — Շատ մը տառեր առանձին չեն կրնար ձայնաւոր ալ, ալ այս ձայնաւորներէն մէկուն միանալու են որպէս զի հնչուին: Ասոնք են՝

բ, գ, դ, զ, թ, ժ, լ, խ, ծ, կ, հ, ձ, ղ, ճ, մ, ն, շ, չ, պ, ջ, ու, վ, տ, ր, ց, փ, ք, ֆ:

Այս գիրերն ալ բաղաձայն կը կոչուին:

10. — Յ՛ւ և տառերն ալ գործածութեան պարագային համեմատ երբեմն կէս ձայնաւոր են, երբեմն բաղաձայն: Ասոնք ալ կիսաձայն կը կոչուին:

Այսպէս՝ յ տառը յոյս բառին մէջ կիսաձայն, յանգ բառին սկիզբը բաղաձայն է. և տառը հիւր բառին մէջ կիսաձայն, քարոյ բառին մէջ բաղաձայն է:

Հաջարան. — Ո՞ր տառեր ինքնին կը հնչուին. — Ասոնք ի՞նչ կը կոչուին. — Ո՞ր տառեր առանձին չեն կրնար հնչուիլ. — Ասոնք ի՞նչ կը կոչուին. — Ո՞ր տառեր կիսաձայն են. օրինակներ տուէ՛ք:

Հրահանգ 5. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ բառեր, յետոյ կարդացէ՛ք զանոնք, վաճկերն իրարմէ անցատարաւ արտասանելով:

ՁՈՐԾ ՎԱՆԿՈՎ ԲԱՌԵՐ

Զաւաճաղիկ, Էպիսկոպոս, Եկեղեցի, մասեւագիր, յարախաղաց, Իւստոյան, վաւերական, քարեկեղան, խմամակալ, կանոնաւոր:

ՀԻՆՅ ՎԱՆԿՈՎ ԲԱՌԻՐ

Մասեւադարան, աշխարհագրութիւն, քանասիրական, մատուցական, անձնագրահաշիւ, ստատիստիկական:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ԱԶՆԻՒ ԸՆԿԵՐԸ

Յա կո բիկ իմ ըն կերս է: Մեր տու նին քով կը բնա կի: Յա ձախ մէկ տեղ կը խաղանք: Ան ցած օր ին ծի խաղա լիք ներ նուիրեց. երէկ ալ իր շոն չա նը փոխ տ ուաւ ին ծի: Շըքեղ գիրք մը ու նի ո բուն պատ կեր նե բը կը ցուցնէ ին ծի: Երբ դպրոց

եր թանք կը բռնէ իմ ձեռքէս, իմ կո ղո վա տա նե լու կ'օգնէ, և ե թէ յար ձա կու մը բլ լայ վրաս զիս կը պաշտ պա նէ:

Խօսակցութիւն. — Ո՞վ է ընկերդ. — Ու՞ր կը բնակի. — Միասին ի՞նչ կ'ընէք. — Ինչո՞ր տուա բեզի անցած օր եւ երէկ. — Ի՞նչ խաղալիքներ գիտէք. — Յակոբիկ ի՞նչ ունի. — Անոր գրիք մէջ ինչե՞ր կան. — Դպրոց երթալու ատեն Յակոբիկ ի՞նչ օգնութիւններ կ'ընէ բեզի. — Յակոբիկ ի՞նչպիսի բնկեր մըն է:

Հրահանգ 6. — Կարդացէ՛ք վերի հասուածք բառերուն ամեն կան վանկէ բաղկացած յոյսը որոշեցէ՛ք բերանացի:

Հրահանգ 7. — Հետեւեալ բառերուն ձայնաւոր եւ բաղաձայն տառեր որոշեցէ՛ք բերանացի:

Բան, գազար, դրոշակ, զեմք, քակ, ժող, յարան, խորհուրտ, ծովակ, կրօն, հրահան, ձող, ճաշակ, մեղ, անտ, շոյակ, յար, պիտակ, ընտ, ուսան, սառ, վիթ, տաշ, ընթիշ, ցանց, փափաք:

Հրահանգ 8. — Բերանացի որոշեցէ՛ք քէ հետեւեալ բառերուն ընդ յ եւ շ բաղաձայն են քէ կիսաձայն:

Գալ, յար, հուր, յաւակ, գոյ, գոյակ, մեծադար, փայ, ախ, հարա, յեան, խոյ, հայ, գարտ, հաշի:

Հրահանգ 9. — Հետեւեալ բառերուն սկիզբը մէջ մէկ բաղաձայն աւելցնելով նոր բառեր կազմեցէ՛ք ու գրեցէ՛ք:

Աղ, անձ, ակ, եղ, այր, եզ, եթ, ով, որդ, օղ, ոյծ, արօ:

ԴԱՍ. — ԻՍՍԲ ԵՒ ԻՐ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

11. — Որ եւ է բառ ինքնին ամբողջ մտածում մը
չի կրնար արտայայտել. օրինակ՝

Վարդ բառ մըն է որ կը նշանակէ ամէնուս ծանօթ
հոտաւետ ծաղիկը, բայց երբ վարդին վրայ բան մը
խորհիմ եւ յայտնել ուղեւ, պէտք է որ քանի մը բառ
քովէ քով գնեմ եւ ըսեմ.

«Ծաղիկներուն մէջ վարդը շատ կը սիրեմ» :

12. — Քանի մը բառեր իրար քով գնելով ալ դար-
ձեալ իմաստ մը չի յայտնուիր, եթէ բառերն ուղիղ
չարուած չեն. օրինակ՝

Եթէ ըսենք «Չորս ունի տարի եղանակ». ասիկա
խօսք չըլլար, որովհետեւ իմաստ մը չի յայտնել, բայց
երբոր բառերուն շարքը չտկենք ու ըսենք՝ «Տարին
չորս եղանակ ունի» այն ատեն իմաստ կ'ուտայ :

13. — երբոր քանի մը բառեր ուղիղ չարքով ի-
րարու քով գրուած են, ամբողջ մտածում մը յայտնելու
համար, կը կոչուին խօսք :

Հարցում. — Մէկ բառով ամբողջ մտածում մը կրնա՞յ ար-
տայայտել. — Օրինակով մը բացատրէ. — Բառերն իրարու ֆով դնե-
լով իմաստ մը չի՞ յայտնուիր. — Ուրեմն ի՞նչպէս կը յայտնուի. —
Օրինակով մը բացատրէ. — Ի՞նչ է խօսք :

Հրահանգ 10. — Հետեւեալ բաղաձայններուն մէջեղ մէյակ
ձայնաւոր դնելով բառեր կազմեցէ՛ք եւ գրեցէ՛ք :

Կ-գ, զ-զ, ի-ի, յ-յ, խ-ս, ծ-ռ, հ-ւ, ձ-գ, ձ-ր,
մ-ն, ո-ւ, շ-դ, չ-չ :

Հրահանգ 11. — Հետեւեալներուն սկիզբի բաղաձայնները փո-
խելով նոր բառեր կազմեցէ՛ք եւ գրեցէ՛ք :

Փող, Բամակ, Կար, Դուր, Բուն, Ընտախ, Բոյր, Բայն, Դիակ :
Օրինակ. — փող, հող, եւն :

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԹԷՆԻ ՊԶՏԻԿ ԵՄ

Եւ ծնողքիս ի՞նչ ընել կրնայի,

Դեռ շատ պղտիկ եմ, ո՛հ, դեռ շատ պղտիկ...

Բայց ահա թէ ի՞նչ կ'ըսէ իմ սրտիկ.

— Պիտի սիրեմ յոյժ մայրիկն իմ բարի,

Կրնամ զինքը սիրել, թէեւ եմ պղտիկ :

Ու դեռ աւելի ի՞նչ կրնայի ես,

— Սա՛ թէ դպրոցին մէջ ուր եմ այժմիկ

Ըլլալ հնազանդ, խելօք հանդարտիկ

Ու միշտ ուշագիւր դասերուս : Ա՛յ յպէս

Կրնամ ես ըլլալ, թէեւ եմ պղտիկ :

Թրգմ. Յ. Գ.

Լ. ՌԱԳԻՉՊՈՆ.

Հրահանգ 12. — Հետեւեալ հեռակութիւններ տուող բառեր
յօնելով՝ ըսէ՛ք թէ ի՞նչ կը կոչուին :

Այն որուն աջի չի տեսնել, որուն տակը չի շար, որ քնա-
լի կրնար խօսիլ, որուն մէկ ոտը կարճ է, որուն ծնողքը մեծ է,
որուն գլուխը մեծ է, որուն կոնակը դուրս գցուած է, որուն հա-
տակը շատ կարճ է, որուն ամուսինը մեծ է :

Հրահանգ 13. — Հետեւեալ բառերէն յարմարաւորներով լրաց-
ցուցէ՛ք վարի խօսքեր :

Դար ինը, Ժամագործը, զարգիւն, կոշիկաւոր, շուրջակ, ք-
րուր, դերակ, փայտահար, քունակիր :

... կոշիկ կը կարէ : — ... Ժամացոյց կը շինէ : — ...
կոշակ կը դարձնէ : — ... գիրք կը սպէ : — ... հազուաւ կը կա-
րէ : — ... քոն կը կրէ : — ... փայտ կը կտրէ : — ... հողի
ամսակներ կը շինէ : — ... կերպս կը գործէ :

Հրահանգ 14. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ բառերի՝ վանկերը
գտնելով իրարմ օրինակին պէս :

Գլուխ, ախ, փր, քրահ, կզակ, աչ, ծոճակ, ախալ, լա-
զուկ, ուն, մեղ, սաւախ, որովայն, արմ, ազոր, անուր, ոտ :

Օրինակ. — Գ — լուխ, եւն :

ԴԱՍ.—ԽՕՍՔԻՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

14.— Խօսքը կրնայ ըլլալ զրաւոր և բերանացի:

15.— Բառ մը կամ խօսք մը գրելու ատեն պէտք է ուշադիր ըլլալ որ սխալ չգրուի. օրինակ՝
Քիրքոր քասը չի փոխալ

Այս խօսքը սխալ գրուած է. ուղիղն է հետեւեալը.
Գրիգոր դասը չգիտցաւ:

16.— Բառերն ու խօսքերը ուղիղ գրելու կանոնը կ'ըսուի ուղղագրութիւն:

17.— Գրաւոր խօսքի մէջ կանոն է բառերը մէյ-մէկ քիչ իրարմէ հետու գրել, որպէսզի իրարու չխառնուին:

18.— Խօսք մը գրելու սկսած ատեն ամառն զիւր պէտք է զլսագիր գրել:

19.— Երբոր խօսքը վերջանայ, վրայէ վրայ սապէս (:) երկու կէտ կը դրուի որ կը կոչուի վերջակէ. օրինակ՝
Թշուառ կ'ըլլայ մարդ երբ որ չաշխատիր:

Հարցաւորում.— Խօսք բանի սեռակ է.— Բառ կամ խօսք մը գրելու ատեն ի՞նչ բանի պէտք է ուշադիր ըլլալ.— Ի՞նչ է ուղղագրութիւնը.— Գրաւոր խօսքի մէջ բառեր ի՞նչպէս պէտք է գրել.— Խօսքի մը ամառն զիւր ի՞նչպէս կը գրուի.— Երբոր խօսք վերջանայ ի՞նչ նշան կը դրուի: Գր'է ամբողջ խօսք մը:

Խրահանգ 15.— Հետեւեալ խօսքեր ուղիղ տարի վերածելով, գրեց'էք, ղեկով նաեւ զլսագիրներն ու վերջակէներն:
բոյսերուն օգտակար անձերէր է
եւս կան մէջ անտառին ծառեր
փառ վարդի ունի
է աղի ջուր ծովուն
ողան խեցի կը սիրուի ծնողէն իր
եմ ես սկար այսօր

ԸՆԹԵՑՈՒՄ.—ԱՇԽԱՏԱՌՈՒԹԻՒՆ

Աշխարհի մէջ ամէն ոք կ'աշխատի: Նայեցէ՛ք ձեր չորս դին. ահա՛ երկրագործը կը հերկէ հողը, երբ կը քաշեն արօրը, հովիւը կարածէ ոչխարները, շունը կը հսկէ հօտին վրայ, մեղուն հիւթ կը քաղէ ծաղիկներէն, հանքագործները կը փորեն գետինը, նաւաստիները կը սուրան ծովուն վրայ, հացագործը կ'եփէ մեր հացը, դերձակը կը կարէ մեր հագուստը, կօշկակարները կը կարեն մեր կօշիկները, որմնագիրներն ու հիւսնները կը շինեն մեր տունները, ուսուցիչները ձեզի դաս կուտան Դուք ալ աշխատեցէ՛ք, աղա՛ք, աշխատու՛թիւնը աշխարհի օրէնքն է:

Խօսակցութիւն.—Աշխարհի մէջ ամէն ոք ի՞նչ կրնէ.— երկրագործը ի՞նչ կրնէ.— եգործը, հովիւը, շունը, մեղուն, հանքագործը, նաւաստին, հացագործը, դերձակը, կօշկակարը, որմնագիրներն ու հիւսնները, ուսուցիչները . . . : Դուք ալ ի՞նչ պարտքիք ընէ.— Աշխատութիւնը ի՞նչ է:

Խրահանգ 16.— Օրինակեց'էք վերի հատուածը եւ խօսքերն իրարմէ գաեցեց'էք ուղղահայեաց գիծերով.

Խրահանգ 17.— Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղագրեց'էք նոյն հատուածը.

Խրահանգ 18.— Օրինակին պէս խօսքեր կազմելով՝ գրեց'էք, խորհելով հետեւեալ բառերուն վրայ:

Շնամ եւ մեհաֆ, մեղու եւ մեղր, հաւ եւ հաւկիթ, սարդ եւ ուսայն, կով եւ կար, որքանունք եւ խաղող:

Օրինակ.— Շնամը մեհաֆ կ'արտադրէ:
Խրահանգ 19.— Դարձեալ խօսքեր կազմելով գրեց'էք հետեւեալ բառերուն վրայ:

Արեգակ, կրակ, պարտեզ, շուկան, դեղն, մասիս, պաշտպան:
Օրինակ.— Արեգակը ծագեցաւ: շուկայի մ քուրք գնեցի, եւն:

ԴԱՍ.—ԱՆՈՒՆ ԿԱՄ ԳՈՅԱԿԱՆ ԵՒ ԱԾՍԿԱՆ

20. — Խօսքը կազմող բառերը տեսակ տեսակ են և քերականութեան մէջ զատ զատ անուններ կ'որոտ ինչ

21. — Անձի, տեղի, կենդանիի, բոլորի և իրերու
անուանիքը կը կոչուին անուն կամ գոյական. օրինակ՝

Վարդան, մայր անձի անուն են եւ զոյաւորն են

Վան, Կիլիկիա տեղի » » » » »

Ձի, ւրջիւն կենդանիի » » » » »

Սոխ, ցորեն բուսի » » » » »

Արոն քահ Իրի » » » » »

22. — Երբոր անձի մը կենդանիի մը կամ իրի մը ինչպէս ըլլալը հասկցնել ուզենք, ահոր անունին քիկ կը դնենք ուրիշ տեսակ բառ մը որ կը կոչուի ածական, օր.

Ծոյն տղայ, ի՞նչպէս տղայ — ծոյն

Quar humane » humane — zur

Կարելի չէ և չափը — կարելի

Այստեղ ծոյց, չար, կարմիր բառերն ամական են, որովհետեւ իրենց քովի գոյականներուն ինչպէս ըլլալը կը հասկցնեն:

Հարցարան.— Խոսք կազմող բառերն մեկ սեռակ են թե՛ շատ — մեկ սեռակ բառերուն կ'ըսուի անուն կամ գոյական, օրինակներ տուր -- Գոյականին ի նշանակելու համար ի նշանակելու կը ղենեմ Բոլոր, օրինակներ տուր ածականի:

հրահանգ 20.— Օրինակեցէ՛ք ճեշուեալ անունները, կէտերուն
հետ աւելցնելով թէ ինչի անուններ են անոնք:

Հայր, մայր, հոյ եղբայր, մանկ, աղիկի, մամ, ցատկ, հորսփոյր,
 մերսփոյր, փոխի, հորեղբայր, փոքորիկ, եղբորդիկ, զաւակ, բոռ. X
 անուններ են:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ.— ՄԵՐ ԴԱՍԱՍՐԱՀԸ

Մեր Դասարանին մէջ կան նստարաններ և սեղաններ՝ աշակերտներուն համար, գրասեղան մը և արքա մը ուսուցիչին համար, երկու սեղանիսակներ՝ վարժութիւններու յատուկ, և բարձր դասակ մը որ շատ զոյգեր կը պարունակէ և կանոնաւ պատկանում վրայ կախուած գրեցանքներ և մեծ պատկերներ, որոնցմէ մին կը ներկայացնէ Անդրեակոյ ոչխարներու հոտ մը գետակին եզերքը՝ ջուր խմելու միայն, երեսասարդ ու վիպեր հոն ծառի մը տակ նստալու, ջրման ալ քովի կը :

Խօսակցութիւն — Շտեֆ Խնկ կարասիներ կը սենցէ ձեր դա-
սարանին մէջ.— Ի՞նչ բանի կը ծառայէն անոնք.— պատերու վրայ
ինչե՞ր կը սենցէ:

Հրահանգ 21. — Բերանացի որոշեցե՛ք վերի հասնումին ռե-
ղադիր բառերուն գոյական կամ ածական ըլլալը:

Հրահանգ 22.— Ուսուցչին քելադրութեամբ ուղղագրեցէ՛մ մասեր նշոյն հաստատուի՛ն:

Հրահանգ 23. Գրեցէ՛ք հետեւեալ անունները. կէտերուն
սեղ աւելցե՛ղով թէ ինչի՞ անուններ են անոնք:

Ձի, կշ, ջորի, ո՛ղս, արջ անուհւ, անիւծ . . . անուններ եւ:

Ողի. սխտր, դդում, շոգամ, յղիկ, պրսս . . . աճուններ են:

Արքայ, սեղան, դարակ, հայելի, բազմոց . . . սևուցիկ երկ:

Հրահանգ. - 24 Քե՛հ քե՛հ ի՞նչ կը կոչուի

Այն Աճաբ որ հիշանդ կը բուծե՞ր նաւը կը վարե, որ չեկեմ

կը կանոնաց սկիւ որ կանխ կը վարկ, որ անկ կորսայ, որ հաց կը ծախի:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.— ՍԻՐԱԾՆԵՐՍ

Կը սիրեմ մայրիկն անուշ, խելացի
Որ կ'ուտայ ինծի համբոյրներ հազար,
Եւ որ ա՛յնքան շուտ կը ներէ ինծի
Ամէն անգամ որ ըլլամ քիչ մը չար:

Կը սիրեմ հայրիկն որ շատ կ'աշխատի
Շահելու համար մեր հացն ու պարէն,
Եւ որ խոնջէնքն իր մոռցած՝ կը ժպտի
Նոր բարենիչ մը երբ յանձնեմ իրեն:

Կը սիրեմ նաև իմ բարի մեծ մայր
Որ գիտէ սիրուն հէքեաթներ առատ,
Ինչպէս նաև իմ ազնիւ մեծ եղբայր
Որ իմ դասերուն միշտ կուտայ խորատ:

Թրդ՝ Յ. Գ.

1. ԴՐՈՂՆԷՐ

14

Հրահանգ 25.— Ըսէ՛ք թէ ի՞նչ կը կոչուի.

Այն բոյսը որմէ մանած կը շինեն, որով ախիւր կը պատրաստեն, որմէ շա՛ւր կը հանեն, զոր կը ծխեն, որ ափիոն կ'առաջարկ:

Այն առարկան որով հաց կը կտեն, որով երկաթ կը ծծեն, որով քան կը կշռեն, որով ապուր կ'ուտեն, որուն մէջ գինի կը չեցնեն, որով կար կը կտեն:

Հրահանգ 26.— Հետեւեալ բառերը օրինակեցէ՛ք. ստորագր-
ծելով ամականները:

Բարակ գրիչ, աղտոտ հագուստ, խելոջ օղակ, սիրելի մայր, լայն ճամբայ, կակուղ քար, պարտաւ կով, քաւի Աստուած, յամառ եշ, գեղեցիկ տուն, կապոյտ երկինք, ապուշ աշակերտ, մասնիկ Յուդա, Սո-
դոմոն խմասուն, Արայ գեղեցիկ:

Հրահանգ 27.— Վերի գոյական ամականներով խոսքեր
կազմեցէ՛ք օրինակին պէս:

Օրինակ.— Գրիչը քարակ է, եւն.:

Հրահանգ 28. — 2/2 է 5/8
ԸՆԹԵՐՈՒՄ.— ԶԻՆ ՆԻ ԷՇԸ

Զին և էլը բեռցուած՝ միասին ճամբայ կ'երթային:
Իշուն բեռը ծանր էր, յօգնեցաւ եւ դժուարաւ կը քա-
լէր: Անիկա գիմեց իր քնկերոջ՝ ձիուն և ըսաւ. «Զի՛-
նդբայր, քիչ մը օգնէ՛՛ ինծի, բեռս ծանր է, չեմ կրնար
տեղը հասցնել»: Զին չ'ուզեց օգնել: Քիչ վերջ էլը յոգ-
նութենէն գետին ինչաւ եւ սատկեցաւ: Տէրը իշուն
բեռը և մորթը բեռցուց ձիուն վրայ: — «Վա՛յ ինծի
մտածեց ձին, չուզեցի քիչ մը օգնել իշուն, հիմա թէ՛
ամբողջ բեռը, թէ՛ անոր կաշին պիտի տանիմ»:

Խօսակցութիւն.— Զին եւ էր ո՛ւր կ'երթային. — Բեռ ու-
նէի՞ն. — Ի՞նչ բեռը ի՞նչպէս էր. — Էր ի՞նչ եղաւ. — Էր քա՛ւ դի-
մեց եւ ի՞նչ ըսաւ. — Զին օգնե՞ց ի՞նչ. — Ի՞նչ պատահեցաւ ի՞նչ. —
Տէր ի՞նչ ըրաւ ի՞նչ. — Զին ի՞նչ մտածեց, — Ամէն
մարդ պատրաստ է օգնել իր քնկերին. — Ինչ՞ու համար:

Հրահանգ 29.— Հետեւեալ անուններ՝ յաջորդող ամական-
ներուն եով գրէ՛ք, յամարութեան համեմատ:

Գոյականներ.— Անտառ, արեւ, անտառ, լեռ, երախայ, դա-
շույն, ձերեւ, խնոր, հով, աղամանդ:

Ածականներ.— Գայժառ, քարճ, սուր, փայլուն, կանաչ,
սասիկ, ընդարձակ, կակուղ, կոր, փոքրիկ:

Հրահանգ 30.— Հետեւեալ անձի անունով լրացուցէ՛ք եւ
գրեցէ՛ք վարի խօսքերը:

Զօրապետը, երկարագործը, հիւսնը, ֆահաւան, գինագործը:
... տուն կը շինէ. — ... գնէ կը շինէ. — ...
գինուորներուն կը հրահայէ. — ... պատարագ կ'ընէ. — ...
երկաթ կը ծծէ:

Հրահանգ 30.— Հետեւեալ կենդանի անունով լրացուցէ՛ք
եւ գրեցէ՛ք վարի խօսքերը:

Սարդը, հոր, մին, սոխակը, մրջյունը, պիծակը, բուն:
... կը դայայի. — ... կը խայրի. — ... կը գոայ. —
... ճանձ կ'որսայ. — ... գիշերային բոյուն է. — ...

ԴԱՍ. — ՅԱՏՈՒԿ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿ ԱՆՈՒՆ

23. — Հասարակ կը կոչուին այն անուանները որոնք միեւնոյն տեսակ ամէն անձի, տեղի, կենդանիի, բոյսի և իրի կրնան տրուիլ. օրինակ՝

Հայ, գիւղ, ձի, ծաղիկ, գիրք:

Ասոնք հասարակ անուն են, զի ամէն հայուն՝ հայ, ամէն գիւղի՝ գիւղ, ամէն ձիու՝ ձի, ամէն ծաղիկի ծաղիկ և ամէն գիրքի՝ գիրք կրնանք ըսել:

24. — Յատուկ կը կոչուին այն անուանները որոնք մասնաւոր անձերու կամ տեղերու կը տրուին, իրենց նմաններէն որոշելու համար զանոնք. օրինակ՝

Դաւիթ, Կարին, Եփրատ:

Ասոնք յատուկ անուն են, որովհետեւ շատ անձերու, քաղաքներու, գետերու մէջէն կ'որոշեն Դաւիթ կոչուած անձը, Կարին կոչուած քաղաքը, Եփրատ կոչուած գետը, զի ամէն անձի Դաւիթ, ամէն քաղաքի Կարին, ամէն գետի Եփրատ չի կրնար ըսուիլ:

25. — Ժառուկ անուաններու առաջին գիրը զլիսա-գիր կը գրուի:

Հարցումն. — Որո՞նց կ'ըսուի հառաւակ անուն. օրինակներ տուր եւ բացատրէ. — Որո՞նց կ'ըսուի յատուկ անուն. օրինակներ տուր եւ բացատրէ. — Ուրեմն անունը բանի՞ տեսակ է. — Յատուկ անուններուն առաջին գիրը ի՞նչպէս կը գրուի:

Հրահանգ 31. — Հետեւեալ հասարակ անուններ անձի՞ կենդանիի՞ թէ իրի անուններ են. որոշեցէ՛ք բերանացի օրինակին, պէս:

Գորս, զինուոր, կարապ, հովիւ, մաշտի, ծիծեռնակ, շոգեհաւ, ֆարոգի, աշտուակ, դուռ, ջահ, ուսրէ, քաղաւոր, ուսիկան, խունկ, վագր, քիչիչ, մանուշ, տուփ, հովանոց, ջիհանկիր, աւել, աւելածու, ճնշու, պայտուակ:

Օրինակ. — Գորս, հասարակ անուն կենդանիի:

Զինուոր, հասարակ անուն անձի եւն:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ԻՄ ԸՆՏԱՆԻՔՍ

Ես ունիմ հայր, մայր, եղբայր մը և երկու քոյրեր: Ունիմ նաեւ մեծ հայր և մեծ մայր: Եղբայրս Գէորգը հայրիկիս հետ կ'աշխատի գործարանին մէջ. մայրիկս ալ տունին գործերը կը հոգայ, ճերմակեղէնները կը լուայ, կ'արգուկէ, մեր ճաշերը կը պատրաստէ: Գոյրս Յուլիանէն մայրիկիս կ'օգնէ: Մեր տունը բերա է: Ես նարեկեան զգրոց կ'երթամ պզտիկ քրոջս Մարիին հետ:

Խօսակցութիւն. — Որո՞նք են ձեր ինքնանիւն անգամները. — Ըսէ՛ք անոնց անունները. — Ի՞նչ է ձեր ընտանիքի անունը. — Մեծ հայր կամ մեծ մայր ալ ունի՞ք. — Ի՞նչ կրնէ ձեր հայրը. — Ի՞նչ կ'ընէ ձեր մայրը. — Ի՞նչ կ'ընեն ձեր եղբայրներ ու քոյրեր. — Ո՞ւր կը բնակիք. — Ի՞նչ պատրէք ունիք ձեր ծնողից հանդէպ:

Հրահանգ 32. — Սրինակեցէ՛ք վերի հասուածը, ստորագծելով յատուկ անունները:

Հրահանգ 33. — Հետեւեալ յատուկ անուններ անձի՞, երկի-րի՞, ֆողափի՞, գետի՞ թէ լեռան անուններ են, որոշեցէ՛ք բերանացի օրինակին պէս:

Յիսուս, Գերմանիա, Մասիս, Մոլդաւս, Դանուբ, Զան, Ամասիս, Վահագն, Ողիմպոս, Թուրքիա, Ալիս, Յրանոս, Լիբանան:

Օրինակ. — Յիսուս, յատուկ անուն անձի:

Գերմանիա, յատուկ անուն երկրի, եւն:

Հրահանգ 34. — Գրեցէ՛ք ինքնանիւն և զանազան հետեւեալ առարկաները.

Մահմադար, արդի տեղանք, դարակր, հայրիկ, լեռնոց: Դգալը, պատասխանը, դարակր, պատկեր, գաւառ: Գրիչ, գրակալը, արդի տեղանք, մաշիք, տեղանք, գիրք:

Հրահանգ 35. — Այս անունները յատուկ են թէ հասարակ որոշեցէ՛ք ստորագծելով:

ԴԱՍ. — ԳՈՅԱԿԱՆԻՆ ՅՈԴԸ

26. — Խօսքին մէջ գոյականն իմաստը ճշդելու և որոշելու կը ծառայեն ս, դ, և կամ ը գիրերը, որոնք անունին ծայրը կը կցուին, օրինակ՝

Գիրք, գօտի, անորոշ իմաստ ունին:

Գիրքս, գօտիս, կը նշանակեն. իմ գիրքս, իմ գօտիս:

Գիրքդ, գօտիդ, » » քու գիրքդ, քու գօտիդ:

Գիրքը, գօտիը, » » այն կամ անոր գիրքը, գօտին:

27. — Այս ս, դ, և կամ ը գիրերը կը կոչուին յօդ:

28. — Չայնաւոր տառով վերջացող բառերու կը կցուի և յօդը, իսկ բաղաձայնով վերջացողներուն՝ ը յօդը, օրինակ՝

Ոստրէ, ուսրէն, դանակ, դանակը:

Հարցարան. — Ո՞ր գիրեր անունին ծայր կը կցուին եւ ինչո՞ւ համար. օրինակներ տու՛ր եւ բացատրէ. — Այս գիրեր ի՞նչ կը կոչուին: — Չայնաւորով վերջացող բառերուն ո՞ր յօդը կը կցուի. բաղաձայնով վերջացողներուն՝ ո՞ր յօդը. օրինակներ տու՛ր:

3 **Հրահանգ 36.** Լրացուցէ՛ք հետեւեալ խօսքեր յատուկ անուններով եւ գրեցէ՛ք:

Մեր խաղափն անունը . . . Կ. — Մեր քաղին անունը . . . Կ. — Մեր դպրոցը կը կոչուի . . . վարժարան. — Մեր եկեղեցին կը կոչուի . . . — Մեր ֆահանային անունն է . . . — Մեր ուսուցչին անունն է . . . — Մեր հայրենիքը կը կոչուի . . .

Հրահանգ 37. Հետեւեալ գոյականներէն յատուկ եւ հասարակ անուններ քտելով՝ գտս գտս սիւնակներու մէջ գրեցէ՛ք, իրիս, պարս, Մարմարա, Պերսոս, քուքակ, անկողին, Եղոկիս, խոյ, Հնդկաստան, պաքոս, կիւր, ակիւ, կաղին, բի, Արարիս, ձի, սրաւոյ, Նոյնի, Էջմիածին, Արեւիս. տաւար, զիակ, Խորեն, Արաւիկա, հնչակ, օղապարիկ, Ասիս:

Հրահանգ 38. Վերի անուններուն պէս՛ից համեմատ ք կամ ց յօդեր կցելով քերական կարգացէ՛ք օրինակին պէս:

Օրինակ. — Իրիսը, պարսը, Մարմարան, եւն.:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՓՈՔՐԻԿ ԱՊՈՒՇԸ

«Ես չեմ՝ փափաքիր վարժարան
երթալ,
Կ'ըսէր Տիգրանիկ ձեւով՝ մը խեռ,
սոնք,
«Շատ ձանձրալի՛ են գրելն ու
կարդալ.
«Քուրիկըս պղտիկ, թո՛ղ սորվի
ասոնք»:

«Օ՛ն, իմ խարաղան, չաչէ՛, դարկ, ու դո՛ւն,
«Փոքրի՛կ ձիս, յառա՛ջ, արչաւէ՛ վեր վար,
«Կեցցե՛ն զքօսանք, խաղ ու ցնծութիւն,
«Ես կ'ուզեմ ըլլալ չքեղ զօրավար»:

Բայց ըսեմ ձեզի թէ վերջն ի՛նչ եղաւ.

Փոքրիկ, ժրջան քոյրը՝ ոչ շատ ուշ

Սորվեցաւ կարդալ, գրել, հաշուել լաւ:

Մինչ Տիգրան դարձաւ պղտիկ մի ապուշ:

Թրգմ. Ե. Գ.

3 **Հրահանգ 39.** Հետեւեալ խօսքեր գրեցէ՛ք, ստորագծելով յօդ ունեցող գոյականներ:

Չայրս ու ժայրս չալ սիրեն զիս. — Այս աղջիկը հայր, մայր չունի. — Մարդկային կեանքը կարճ է. — Զարեկ կարճ կեանք ունեցաւ. — Գրիգը ինչի տուր — Ես գրից չունիմ. — Այս վարդը կարմիր է. — ձերմակ վարդ ալ կայ. — Մեր այգին ընդարձակ է. — Տեղակայ տեղակայի հետ փոխե՛ք. — Ես տեղակայ չեմ փոխէ:

Հրահանգ 40. Հետեւեալ գոյական-ամականներով օրինակին պէս խօսքեր կազմեցէ՛ք քերականի:

Կանանց կաղնի, հաւասարիս շուն, քարճր երկիւն, անուշ զինի, սեւ գուշպայ, ապերախ կասու, դժբախտ հայ:

Օրինակ. — Կաղնին կանանց է, եւն.:

3 **Հրահանգ 41.** Յօդեր կցելով՝ քտէ՛ք ի՞նչ են հետեւեալ գոյականները:

Յօդեն օտիւ, վարդակ, հաճառ, կորեկ, յուքիս, ոսպ . . . եւն.:

ԴԱՍ. — ԳՈՅԱԿԱՆԻՆ ՔԻԻԸ

29. — Խօսքի մը զոյականը իր ձեւին համեմատ կամ միայն մէկ անձի, մէկ իրի իմաստ կուտայ, կամ մէկէ աւելի անձերու և իրերու. օրինակ՝

Վահրամ իր դասը սորվեցաւ:

Վահրամ իր դասերը սորվեցաւ:

Այս խօսքերէն առաջինին մէջ դասը միայն մէկ դասի իմաստ կուտայ, երկրորդին մէջ դասերը մէկէ աւելի անձերու և իրերու իմաստը կուտայ:

30. — Երբ անուն մը մէկ անձ, մէկ անասուն կամ մէկ իր ցոյց կուտայ, եզակի կը կոչուի, օրինակ՝

Մարդ մը, ոչխար մը, պատուհան մը:

31. — Երբ անուն մը մէկէ աւելի անձեր անասուններ կամ իրեր կը ցուցնէ, յոգնակի կը կոչուի օրինակ Մարդեր, ոչխարներ, պատուհաններ:

Հարցարան. — Գոյականը միշտ մէկ անձ կամ իր կը ցուցնէ, օրինակներով բացատրէ. — Ի՞նչ է եզակի. օրինակ տուր. — Ի՞նչ է յոգնակի. օրինակ տուր.

4 Հրահանգ 42. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ անուններ:

Եզակի. — Փայտ, ածուխ, մուխ, թոց, կրակ, մոխիր, վառարան, փուռ, հեղ, կեծառ, կրակաման:

Յոգնակի. — Փայտեր, ածուխներ, մուխեր, թոցեր, կրակներ, մոխիրներ, վառարաններ, փուռեր, հեղներ, կեծառներ, կրակամաններ:

Հրահանգ 43. — Բերանացի քսէ՛ք ի՞նչ տարբերութիւններ կը տեսնէք վերի անուններուն եզակի եւ յոգնակի ձեւերուն մէջ:

Հրահանգ 44. — Վերի անուններուն քէ՛ եզակի քէ՛ յոգնակի ձեւերուն ա, գ, ը, յօդեր կցեցէք բերանացի, օրինակին պէս:

Օրինակ. — Փայտ, փայտի, փայտէ
Փայտեր, փայտերի, փայտերէ:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ԻՄ ՓԱՐԱԽՍ

Կնքահայրա տարեգրութիւն ինծի պղտիկ փարախ մը բերաւ իրեն նուէր: Անոր

մէջ կայ աղուոր ձի մը որ Բո-

ղոյ կը կոչուի, կով մը և իր

հորթուկը, երկու ոչխարներ՝

իրենց սիրուն գառնուկներով

և այժ մը՝ իր ուղիկին հետ:

Սեւ չուճը՝ որ Մենտոր կը կոչ-

ուի, իմ փոքրիկ հօտս կը պաշտպանէ: Ես չատ անդամ կը խաղամ իմ փարախիս կենդանիներուն հետ և չատ կը զուարճանամ:

Խօսակցութիւն. — Ո՞վ ձեզի փարախ մը նուէր տուաւ. — Ո՞ր ժամանակ նուէր կուտան պզտիկներուն. — Որով ես փարախիդ կենդանիները, տուր անուններ. — Ի՞նչ է հորթը, ի՞նչ է զառնուկը, ի՞նչ է ուղիկը. — Ոչխար կամ այծի խումբերուն ի՞նչ կ'ըսուի. — Ո՞վ կ'առաջնորդէ հօտերը՝ նրա՞նք. — Շունին պատուին ի՞նչ է. — Մարդոց մօտ կամ տուններու մէջ պարզ կենդանիներուն ի՞նչ կ'ըսուի:

Հրահանգ 45. — Օրինակեցէ՛ք վերի հասուածք եւ յոգնակի անունները որոշելով ստորագծեցէ՛ք:

Հրահանգ 46. — Ուսուցի՛նք թելադրութեամբ ուղղագրեցէ՛ք մասեր վերի հասուածքին:

Հրահանգ 47. — Բերանացի քսէ՛ք ի՞նչ հետեւեալ անունները եզակի՞ եւ ի՞նչ յոգնակի:

Ուխտ մը, հաւեր, միտք մը, սակոյռակներ, տախարաններ, պաշտակ մը, ճուղի, կառք, երկաթներ, սիւններ, լապտեր, զառարան:

Հրահանգ 48. — Վերի անուններէն յոգնակիները եզակի յերածեցէ՛ք.

Օրինակ. — Չուկեր, եզակի՝ ճուղ — սակոյռակներ՝ սահողներ:

Հրահանգ 49. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքեր. շեղուցի եզակի անունները յոգնակի վերածելով օրինակին պէս:

Խորայրս իր գործը լրացուց. — Ուր կ'երթաք, պարտն. — Մենք գիւղը այցելեցանք, — Սովը տարի մը տեսք. — Անդունը վերցուցիք:

Օրինակ. — Եղբայրս իր գործերը լրացուց, եւն.:

ԴԱՍ.— ԳՈՅԱԿԱՆԻՆ ՆՈՒՈՎԸ

32.— Գոյականը իր տալիք իմաստին համեմատ
ուրիշ ձևերը ալ կ'առնէ. օրինակ՝

Անօթին հաց կ'ուզէ.

Առանց հացի չենք կրնար ապրիլ.

Հացե զատ ուրիշ կերակուր ալ պէտք է :

Այս չորս խօսքերուն մէջ ինչպէս կ'երևի, միեւ-
նոյն հաց անունը հացի, հացե, հացով ձևերն առած է
պարապային համեմատ :

33.— Անունի մը թէ՛ եղակիի, թէ՛ յոյնակիի մէջ
այսպիսի ձևերու փոխուիլը կը կոչուի հոյովում

Հրահանգ 50.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքեր, շեղագիր
յոգնակի անունները եղակիի վերածելով :

Տէրը պիտի վարձարէ արդարները. — Տեղի՛ք Զարուհին ինչ
աղուոր խնձորներ ունի. — Ագարակին մէջ կը գտնուին կովեր,
եղբեր, այծեր, ոչխարներ, հաւեր, սագեր, — Բարեկամներ, —
իմծի մսիկ շրճի. — Երբոր գարունը ցայ, մանիակները, սմբուլ-
ները, կակացներն ու վարդերը կը բացուին հեզհեզ :

Օրինակ. — Տէրը պիտի վարձարէ արդարը, եւն. :

Հրահանգ 51. — Հետեւեալ խօսքեր օրինակեցէ՛ք, ստորագր-
ծելով հոյովեալ անունները :

Ամենուրեք օդ կայ. — Առանց օդի չենք կրնար ապրիլ. — Երկիրը
օդով շրջապատուած է — Շոգին օդին աւելի քերել է. —

Թեմի աշօր կառն մտամբ. — Կառնով պահիր հանելի է. —
Կառնին անիւր կոտրեցաւ. — Կառնապանը կառնին վար ինկաւ :

Սոխակները կը դաշայայիին. — Պարտեզը լեցուն է սոխակնե-
րով. — Վարդիկն կը հետեւէր սոխակներուն. — Աճիկա չի բաժնուր
սոխակներէն :

Հրահանգ 52. — Բերանացի որոշեցէ՛ք վերի հրահանգին բո-
լոր անունները եւ անոնց եղակի կամ յոգնակի ըլլալը :

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՓՈՒՅՐԻՆ ԴՈՅՐԵՐԸ

Կ'երթան իրարու տըւած ձեռք

ձեռքի,

Զանոնք չես տեսներ երբէք

առանձին,

Միշտ նոյն ճամբայէն անոնք

միասին

Կ'երթան իրարու տըւած ձեռք

ձեռքի :

Երկու քոյրեր են փոքրիկ սի-

րասուն,

Երէցն ըլլայ թէ՛ կրտսերը քոյ-

րոյ՝

Հաւասարապէս բարի ու անոյշ

Երկու քոյրեր են փոքրիկ սիրասուն :

Լաց, կըռիւ կամ քէն չունին բընաւին

Տան մէջ կամ այլուր, և ղըւարթ անվէ՛ճ՝

Կը բաժնեն ամէն ինչն իրարու մէջ,

Լաց, կըռիւ կամ քէն չունին բընաւին :

Իրահանգ 53. — Ըսէ՛ք քէ Եւր կը գտնուին հետեւեալ առար-
կաները :

Ենծղայ, իշոց, գրակայ, աշտանակ, խաչ, աւետարան, բուրվառ,
խնկաման, սաղաւարտ, շուշառ, մոմ, մատուց, շապիկ, նշխար սկիւն :

Հրահանգ 54. — Վերի անուններէն յարմարաւորներով լրա-
ցուցէ՛ք եւ գրեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը :

Բահանան գոյախ . . . դրաւ եւ կոնակը . . . առաւ, յուսա-
րար . . . վառեց, դաշտները . . . հագնաւ, սարկաւազը . . . շարժե-
լով խնկարկոյրիւն լրաւ. Բահանան ձեռքը . . . բռնած . . . կարդաց :

Հրահանգ 55. — Հետեւեալ անուններով խօսքեր շինեցէ՛ք եւ
գրեցէ՛ք օրինակին պէս.

Ինձորենի, ջանձենի, սալորենի, դեղձի, Լարենի, քղենի

Օրինակ. — Խնձորենի խնձոր կուտայ, եւն :

ԴԱՍ.— ՀՈՒՈՎՄԱՆ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ԶԵԻՐ

34.— Անուաններու հոլովման ամենէն աւելի սովորական ձեւն է հետեւեալը, թէև արիւ ձեւեր ալ կան:

Եզակի	Յողմակի
Ուղղական	Վարդ
Հայցական	Վարդեր
Սեռական	Վարդի
Տրական	Վարդերու
Բացառական	Վարդէ
Գործիական	Վարդով
Ուղղական	Սեղան
Հայցական	Սեղանի
Սեռական	Սեղանի
Տրական	Սեղաններու
Բացառական	Սեղանէ
Գործիական	Սեղանով

Հարցարան.— Անուններու հոլովման ամենէն սովորական ձեւը որք է հոլովէ «վարդ» եւ «սեղան» գոյականներն իբր օրինակ.— Ուրեմն անունը բանի՞ հոլով ունի:

Հրահանգ 56.— Օրինակեցէ՛ հետեւեալ անունները ք կամ ց յօդ կցելով անցնո՛ւ, օրինակին պէս:

Դերձակի ասեղ, դարբինի մուրճ, հիւսնի ուրազ, որսորդի հրազուն, հովիւի արկնց, սափրիչի ածելի, ջուշիակի կկոց, կառապանի մետակ, մշակի թափ. ձկնորսի ուռիակ, փայտահատի տապար, այգեպանի յօցոց:

Օրինակ.— Դերձակին ասեղը

Հրահանգ 57.— Հետեւեալ խօսքերուն պարունակած հոլովեալ անունները որոշելով՝ յօդերն եւս ցոյց տուէ՛ բերանացի:

Բաղասին դուռնեկն անցաւ.— Գիրտերուն մի՞ դպիր.— Ինքն՝ դասեղ կը ձանձրանաւ.— Բիրանով կ'ուտենէ, աշխարհ կը տեսնեն, սկսանքներով կը խեն, խիով կը հաստենէ, մատերով կը շոշափեն.— Յիսուս մատուցաւ Յաղպակ.— Չար ընկերներու հետ մի՞ պիտի.— Գրիգոր ծայրը կոտրեցաւ:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ.— ՀԱՍՆԱԿԱՆ, ԱՂՋԻԿ

Անաստապահին աղջիկը՝ Մարգրիտ ամէն հունձի եղանակին հասկաքաղի կ'ելլէ: Անիկա օրն ի բուն մէկիկ մէկիկ կը պտտի բոլոր հնձուած արտերը եւ ուշադրութեամբ կը հաւաքէ զեփնեկն բոլոր մնացած հասկերը: Փոքրիկ հասկափայտունին առնոցմով կը կապէ խուրճ մը զոր ուրախ զուարթ կը տանի իր մայրիկին: Այդ հասկերեկն հանուած ցորենին աղբուրով յետոյ կը պատրաստեն գեղեցիկ ճերմակ բլիթ մը, զոր ախորժով կ'ուտեն: Մարգրիտ ստուգիւ ժրաջան աղջիկ մըն է եւ շատ կը սիրէ իր ծնողքին:

Խօսակցութիւն.— Ո՞վ է Մարգրիտ.— Հունձի եղանակին ի՞նչ կ'ընէ անիկա.— Ուրե՞ր կը պստի, ինչե՞ր կը հաւաքէ.— Մարգրիտ որո՞ւ կը քանի իր հաղած հասկերը.— Այդ հասկերէն ի՞նչ կը հանեն.— Ալիւրով ի՞նչ կը շինեն.— Ո՞վ կը հնձէ ցորենի հասկերը.— Ինչո՞վ կը հնձէ.— Ցորենը հասկերէն ի՞նչպէս կը հանեն.— Ի՞նչպէս ալիւրի կը վերածեն.— Ալիւրով ի՞նչպէս հաց կը շինեն:

Հրահանգ 58.— Վերի հասուածին շեղագիր անունները օրինակեցէ՛ք, իւրաքանչիւրին առջեւ նշանակելով եզակի կամ յոգնակի ըլլալը:

Օրինակ.— Անաստապահին, եզակի.— Արեւը, յոգնակի, եւն:

Հրահանգ 59.— Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղագրեցէ՛ք մասեր վերի հասուածէն:

Հրահանգ 60.— Օրինակին պէս խօսքեր շինելով քեզի՛ք ի՞նչ կը դնեն հետեւեալ առարկաներուն մէջ:

Աղանձ, դրամապանակ, գրադարան, կաղանձար, ծխախոփ,

Օրինակ.— Աղանձին մէջ աղ կը դնեն, եւն:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.— ԵՐԲՈՐ ՄԱՆԿԻԿ ԵՆՈՐ

Երբոր մանկիկ մըն էք նոր կլած ոտքի
Գայթեկով ամէն մի քայլափոխի՝

Կը բռնենք դողալէն

Ձեռքը բարի մայրիկին:

Երբ քիչ մեծնանք, ծունկերն մեր կթոտ
Ա՛լ կ'ուժաւորին, յայնժամ հոս ու հող

Կ'երթանք կայտաւայլէն

Մէկ քովիկէն մայրիկին:

Իսկ երբ դառնանք չափահաս մեծ մարդ,

Ու քալենք ամուր քայլերով հանդարտ,

Կ'երկարենք վեսօրէն

Մեր բազուկը՝ մայրիկին:

ԹԻՂՄ. Յ. Գ.

ՕՐ. Հ. Ս. ՊՐԷՍ

Հրահանգ 61.— Գրեցէ՛ք թէ ի՞նչի՞ անուններ են հետեւալ-
ները:

Ոսկին, արծաթը, պղինձը, անագը, զինգը,՝ երկաթը, շուսնու-
կին, միսկը, արոյրը, պողպատը, կապարը . . . անուններ են:

Կաղնին, սօսին, լոճին, բարսին, կաղամախին, եղեւիքը, մայ-
րին, րզնին, կնձին, մրենին, տախիւր, ուռնին, յմրին, քուկ-
ին, դափնին . . . անուններ են:

Հրահանգ 62.— Վերի անունները յատուկ են թէ հասարակ,
բերանացի թէ՛ք:

Հրահանգ 63.— Գրեցէ՛ք թէ ի՞նչ կը կոչուին:

Հայոց նախահայրը, առաջին մատղը, առաջին կինը, դրախ-
տին յորս զետեղը, Աղամիս առաջին որդին, հայոց առաջին ֆրիսոն-
եայ քաղաւորը, Հայաստանի ամենաբարձր շէնքը, Թուրքիոյ մայրա-
քաղաքը, հայ գիրքը հնարողը:

Հրահանգ 64.— Ոյս անունները յատուկ են թէ հասարակ,
բերանացի թէ՛ք:

ԸՆԹԵՐՈՒՄ.— ՄԱՅՆԵՐԸ

Օր մը ճկոյթն ըսաւ. — «Մատնե՛ մատ, անօթի եմ,
հա՛ց կ'ուզեմ», — «Ուրկէ՛ ճարեմ», պատասխանեց մատ-
նեմատը. — «Աստուած կուտայ», պատասխանեց եր-
կար ու շէնսիրտ միջնամատը. — «Հապա եթէ չտա՛յ»,
վրայ բերաւ ցուցամատը, — «Կը գողնանք», ըսաւ հաստ
ու կարճ բուժը:

Աստուած զայս որ լսեց, զարկաւ ու բաժնեց բուժ
մատը միւս եղբայրներէն: Ասոր համար չորսը զատուե-
ցան. բուժը մինակ մնացած՝ կը ծառայէ այն միւս
չորս մատերուն:

Խոսակցութիւն.— Օր մը ճկոյթն ի՞նչ ըսաւ մասնեմասին. —
Մասնեմասն ի՞նչ պատասխան ըսաւ. — Միջնեմասն ի՞նչ ըսաւ. —
Ցուցամա՛տը . . . — Բա՛ւրը . . . — Աստուած ի՞նչ ըսաւ բուժին
եւ ինչո՞ւ համար. — Ի՞նչ եղաւ հետեւեմը. — Գողութիւնը ներելի՞
է. — Ի՞նչ կ'ըլլայ հետեւեմը:

Հրահանգ 65.— Հետեւալ եզակի անունները յոգնակիի վե-
րածեցէ՛ք եւ գրեցէ՛ք օրինակին պէս:

Դպրոցին դուռը, տուփին կափարիլը, սուրին պատեանը, շիշին
խիցը, ընկոյզին կեղեւը, գայլին մորթը:

Օրինակ.— Դպրոցներուն դուռները, եւ:

Հրահանգ 66.— Քեազայ ա՛նուններ եզակիի վերածեցէ՛ք եւ
գրեցէ՛ք օրինակին պէս:

Հնոցներուն կրակները, ջրհորներուն ջուրերը, փերակներուն
մեղրերը, ծովերուն ձուկերը, ոսկորներուն ձուձերը, ծաղիկներուն
հիւքերը, մարմիկներուն հոգիները:

Օրինակ.— Հնոցին կրակը, եւ:

Հրահանգ 67.— Օրինակեցէ՛ք հետեւալ ածականները, իւրա-
բանչիւրին թալ ղնելով յայտը ամականներէն յարմարաւորները:

Գօթի, կոշիկ, փես, փողկապ, շապիկ, քաճկոն, ծափառ, վե-
րադու, պարեգօս, չիակ:

Երկար, կարճ, անբաւ, կար, հիւ, շայն, մեծ, սեւ:

Օրինակ.— Երկար գօթի, եւ:

ԴԱՍ.— Դ Ե Ր Ա Ն Ո Ւ Ն

35.— Խօսքին մէջ երբեմն հարկ կ'ըլլայ միեւնոյն գոյականը քանի մը անգամ յիշել. օրինակ՝

Բանկակիր օգտակար բոյս մըն է. բանկակիր տաք երկիրներու մէջ կը մշակուի. բանկակով հագուստ կը շինեն:

Այս խօսքերուն մէջ բանկակ գոյականը չկրկնելու համար կրնանք նոյն խօսքը տարբեր կերպով ըսել. օրինակ՝

Բամակակը օգտակար բոյս մըն է, որ տաք երկիրներու մէջ կը մշակուի և անով հագուստ կը շինեն:

Այստեղ որ, անով բառերը, ինչպէս կ'երևի, բանկակ գոյականին տեղ զրօւած են չկրկնելու համար:

36.— Այն բառերը որոնք խօսքերու մէջ գոյականի մը տեղ զրօւած են, դերանուն կը կոչուին:

Հարցարան.— Խօսքին մէջ միեւնոյն գոյականը չի կրկնելու համար ի՞նչ ընել հարկ է. օրինակներ տու եւ բացատրէ. — Ո՞ր տեսակ բառերուն կ'ըսուի դերանուն:

Հրահանգ 68.— Հետեւեալ խօսքերը՝ բաղդասելով իրարու հետ, որոշեցէ՛ք թէ՞ ո՞ր բառերը դերանուն են եւ ո՞ր անուններուն տեղ զրօւած են:

Արեւը աղբիւրն է յոյսի եւ շնորհքան. երկրի վրայ կեանքը կախում ունի արեւէն. արեւին շնորհիւ կ'ապրին բոլոր կենդանի անասնէն ու բոյսերը. հիմ ժողովուրդները կը պաշտօնան արեւը:

Արեւը աղբիւրն է յոյսի եւ շնորհքան. երկրի վրայ կեանքը կախում ունի անկէ. անոր շնորհիւ կ'ապրին բոլոր կենդանի անասնէն ու բոյսերը. հիմ ժողովուրդները կը պաշտօնան զայն:

Հրահանգ 69.— Գրեցէ՛ք թէ ինչի՞ անուններ են հետեւեալները:

Ձուակողը, խորհիլը, ապուրը, եղիմը, հարխամ, կարկանդակը, դղմանը, փաթուրիկը... անուններ են:

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ.— ԲԱՐԻ ԶԱՒԱԿ ՄԸ

Յովհաննէսի մայրը շատ տխուր էր: Անկիս արցունքէն կարմրած աչքերը կը սրբէր: Յովհաննէս ինք իրեն ըսաւ. «Մայրիկը կերելի թէ կը մտածէ փոքրիկ ֆրոյս վրայ, որ հիւանդ է. պարտիմ զինելը մխիթարել»։ Այն ատեն Յովհաննէս իր դաստեւրակը առնելով և զայն մայրիկին ցուցնելով՝ «Նայէ՛, ըսաւ, երկու բարենիշ ստացայ դպրոցը գո՞հ ես»։ Մայրիկը՝ երջանիկ իր զաւկին բարի սիրտը տեսնելուն, ժպտեցաւ անոր և զանի գրկէց:

Խօսակցութիւն.— Յովհաննէսի մայրը ի՞նչ վիճակ ուներ եւ ի՞նչ կ'ընէր. — Յովհաննէս ի՞նչ իրեն ի՞նչ ըսաւ. — Յովհաննէս յետ ի՞նչ ըրաւ. — Մայրիկն ի՞նչ ըրաւ Յովհաննէսի. — Ի՞նչ բան կ'ըսեալացնէ մեր ծնողքը. — Ի՞նչ բան կը տեսնենք զանոնք:

Հրահանգ 70.— Բերանացի որոշեցէ՛ք թէ վերի հասածին պարունակած շեղագիր բառերը անո՞նք են թէ դերանուն:

Հրահանգ 71.— Ուսուցիչն թիպորուքեամբ ուղղագրեցէ՛ք մասեր վերի հասածները:

Հրահանգ 72.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը, ստացածելով դերանունները:

Մե՛ղջ այն մանուկին որ ծոյլ է. անոր վախճանը գեշ կ'ըլլայ. — Կը ճանչնա՞ս այն մարդը, որուն հետ կը պստի. — Ձեմ ճանչնար զանի. — Զգուշացի՛ք անկէ, ան գեշ մարդ է — Ի՞նչ եղաւ շունը, գոր ունիիր. — Այս տղան բարի է, ասոր հետեւեցի՛ք, միշտ չար է:

Հրահանգ 73.— Գրեցէ՛ք թէ ինչի՞ անուններ են հետեւեալները: Վարդը, շուշանը, սմբուլը, Վանիշակը. յաւիկը, եղրեամբն, մարգիսը, անմուռը, շահոխարը, կակաչը՝ ձմեռայինը... անուններ են:

ԴԱՍ.—ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

37.— Մարդ ինք իր վրայ խօսելու ատեն իր անու-
նին տեղ կ'ըսէ եւս. օրինակ՝ եւս ուրախ եմ :

Դիմացի անձին խօսելու ատեն, անոր անունին
տեղ կ'ըսէ դուն. օրինակ՝ դուն ուրախ ես :

Ուրիշ անձի մը վրայ խօսելու ատեն, անոր ա-
նունին տեղ կ'ըսէ ան. օրինակ՝ ան ուրախ է :

38.— Այն դերանունները, որ անձերու անուննե-
րուն տեղ կը դրուին, կը կոչուին անձնական դերանուն :

39.— Անձնական դերանունները երեք դէմք ունին.
Առաջին դէմքի դերանուններ են եւս, մենք :

Երկրորդ դէմքի դերանուններ են դուն, դո՛ւք :

Երրորդ դէմքի դերանուններ են ան, անհիկա, ինք,
անոնք, իրենք :

Հարցարան.— Մարդ ինք իր վրայ խօսելու ատեն իր անու-
նին տեղ ի՞նչ կ'ըսէ. — Դիմացի անձին ի՞նչ կ'ըսէ. — Ուրիշ անձի մը
ի՞նչ կ'ըսէ. օրինակներ տո՛ւր. — Ուրեմն եւս, դուն, ան ի՞նչ են. —
Ի՞նչ կը կոչուին անձերու անուններուն տեղ դրուած դերանունները
— Անձնական դերանունները բաժի՞րդ ղէմք ունին. — Որո՞նք են առա-
ջին ղէմքի դերանունները. — Որո՞նք են երկրորդ ղէմքիները. — Ո-
րո՞նք են երրորդ ղէմքիները :

Հրահանգ 74.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքեր, ստորագծե-
լով անձնական դերանունները :

Եւ երկու մասիս ունիմ, դուն ֆանի՞ հաս ունիս. — Մենք գիշ
պիտի երթանք, դո՛ւ ալ պիտի երթա՞ք. — Ան յանգամ գործեց, եւ
պատժուեցայ, դուն ալ զուարճացաւ. — Մենք առաջին կարգի աշա-
կերս ենք, դո՛ւ երկրորդ կարգի, անոնք երրորդ կարգի. — Հայրս շատ
բարի է, ինք միայն կ'աշխատի եւ կը հոգայ բոլոր ընտանիքը, եւ դեռ
դպրոց կ'երթամ :

Հրահանգ 75.— Վերի հրահանգին անձնական դերանուննե-
րուն ի՞նչ ղէմք քլլալը որոշեցէ՛ք բերանացի :

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — *Հարցարան* — *ՄԱՐԴԻ ԱՐՈՅԸ* — *ԾԱՌԱՅԻՒՆ*

— «Մուրկէ կուգայ անուշաբոյր
Հոտը զոր շուրջը կը սփռես,
Ըսէ՛ ինձի, ի՞նչ ես քո՛յր»,
Հարցուց ծծմորն իր քով ինկած ծղօտի մը,
— «Ես խոտ մըն եմ անշուք տեսքով,
Ըսաւ ծղօտն, այլ քիչ մ'ատեն
Ի՞նչակեցայ վարդին քով» :
Լաւ ընկերն ալ վարդ մ'է տղա՛ք, որմէ կ'օգտուիք,
Թէ լաւ ընկեր ունիք ձեր մօտն ու քովիկ :
Թրգ. Յ. Գ.

Խօսակցութիւն. — Արեւ ծմբօրին քով ի՞նչ ինկած էր. — Մը-
րօսն ինչ կը բուրէր. — Ի՞նչ հարցուց ծծմորը՝ ծղօտին. — Ծղօտն ի՞նչ
պատասխանեց. — Լաւ ընկերն ինչի՞ կը նմանի. — Ի՞նչ օգուտ կը ֆա-
ղէք լաւ ընկերներ ունենալով :

Հրահանգ 76.— Հետեւեալ անունները յարմարեան հա-
մեմատ օրինակին պէս իւրաքու միացուցէ՛ք եւ գրեցէ՛ք

Արօր, սուր, աղեղ, կացին, ջրհաւ, հրացան, քնդանօր, կօշիկ,
ժամացոյց :

Երախակաշ, նեւ, խոփ, քրքակ, ներքան, ծորակ, սլաք, ռումբ,
կոր :

Օրինակ. — Արօրին խօփը, եւն :

Հրահանգ 77.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքեր :
Եւ առողջ եմ Ի՞նչ առողջ եմ
Դուն առողջ ես Դո՛ւք առողջ եք
Ան առողջ է Անոնք առողջ են :

Հրահանգ 78.— Վերի խօսքերուն պէս վեց ձեւերով բերա-
նացի քէ՛րք հետեւեալ խօսքեր :
Եւ ֆայ եմ . . . Եւ մանուկ եմ . . . Եւ զուարթ եմ . . . :

ԴԱՍ.—ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՀՈՒՈՎՈՒՄԸ

40.—Դերանուններն ալ անուններուն պէս ունին եղակի և յոգնակի, ինչպէս նաև հոլովում:

41.—Անձնական դերանունները կը հոլովւին հետևեալ կերպով:

Ա. Դ Է Մ Ք

	Եզակի	Յոգնակի
Ուղղական	Ես	Մենք
Հայցական	Ձիս	Մեզ
Սեռական	Իմ	Մեր
Տրական	Ինծի	Մեզի
Բացառական	Ինձմէ	Մեզմէ
Դործական	Ինձմով	Մեզմով

Բ. Դ Է Մ Ք

	Եզակի	Յոգնակի
Ուղղական	Դուն	Դուք
Հայցական	Քեզ	Ձեզ
Սեռական	Քու	Ձեր
Տրական	Քեզի	Ձեզի
Բացառական	Քեզմէ	Ձեզմէ
Դործական	Քեզմով	Ձեզմով

Գ. Դ Է Մ Ք

	Եզակի	Յոգնակի	Եզակի	Յոգնակի
Ուղղ.	Ինք	Իրենք	Ան. անիկա	Անոնք
Հայց.	Ձինք	Ձիրենք	Չանի. զանիկա	Չանոնք
Սեռ.	Իր	Իրենց	Անոր	Անոնց
Տրակ.	Իրեն	Իրենց	Անոր	Անոնց
Բաց.	Իրմէ	Իրենցմէ	Անկէ	Անոնցմէ
Դործ.	Իրմով	Իրենցմով	Անով	Անոնցմով

Հարցարան.—Դերանուններն ալ անուններու պէս քիւ եւ հոլով ունի՞ն.— Անձնական դերանուններն ի՞նչպէս կը հոլովուին.— Հոլովի՞ ևս դերանունը.— Հոլովի՞ դուք դերանունը.— Հոլովի՞ ինք դերանունը.— Հոլովի՞ ան, անիկա դերանունը:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.— ԱՂԶԻՆՆ ՈՒ ԹՈՉՆԻԼԸ

— «Եկուր ինծի թռչնի՛կ սիրուն, Տե՛ս վանդակը սա զարդարուն, Եւ պտուղներն ու ցօղաթուրմ Ծաղիկները զոր ես առաուն

Քեզի համար քաղեցի:՝

— «Ես կ'ապրիմ գո՛ն ու կ'ուզեմ

Ժոշիլ լիւ, սար ազատ անվիշտ,

Իմ խեղճ բունիկս է լաւագոյն

Քան քո վանդակդ այդ շողողուն

Պղտիկ աղջիկ խելացի»

Թրգմ. Յ. Գ. **ՏԸ ՎՈՒԱԼ**

Խօսակցութիւն.— Ի՞նչ ըսաւ աղջիկը թռչնիկին.— Ի՞նչ կը

պահեն վանդակի մէջ.— Ի՞նչ պատասխանեց թռչնիկը.— Թռչնիկին

պատասխանը իրաւացի՞ էր քէ ոչ:

Հրահանգ 79.— Վերի ռսմանունին շեղագիր դերանուններն ո՞ր անուններուն շեղ դրուած են, որոշեցէ՛ք բերանացի:

Հրահանգ 80.— Յետագայ խօսքերուն պակասները լրացոյցէ՛ք պէտք եղած անուններով:

Դրավաճառը . . . կը ծախսէ.— Ածխավաճառը . . . կը ծա-

խսէ.— Նպարավաճառը . . . կը ծախսէ.— Վաճառականը . . . կը

ծախսէ.— Մրգավաճառը . . . կը ծախսէ.— Հացավաճառը . . . կը

ծախսէ.— Հանրերժավաճառը . . . կը ծախսէ.—

Հրահանգ 81.— Հետեւեալ անունները իրարու ֆով դրէ՛ք յար-

մարութեան համեմատ, օրինակին պէս եւ գրեցէ՛ք:

Մզկիթ. աշարակ, շէն, տուն, սենեակ:

Կատար, գմբէթ, օսմիթ առաստաղ, գազա:

Օրինակ.— Մզկիթին գմբէթը, եւ:

Հրահանգ 82.— Հետեւեալ խօսքերուն անձնական դերա-

նունները եւ անոնց քիւերն ու դէմքերն որոշեցէ՛ք բերանացի:

Ես տեսայ, դուն տեսար, ան տեսար.— Իմ տունս, ծեր տունը,

իր տունը.— Քեզի կ'ըսեմ, անոնց կ'ըսեմ, ինծի քսէ.— Իրեկ առի,

մեզմէ առի, անոր տուի.— Չիս քո՞ղ տուր, մեզ մայնցայ, զիմ մայն-

ցայ.— Այս գո՞ծը միայն ինձմով, մեզմով չի քանար:

ԴՐՍ.— ՈՐԱԿԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

42.— Այն ամականները, որոնք իրենց քովի գոյականին որպիսութիւնը կամ աղէկ գէշ մէկ յատկութիւնը կը յուցնեն կը կոչուին որակական ամական. օր.՝
Ան կատու, պարկեշտ աղջիկ, ևն.

Այստեղ սև, պարկեշտ ամականները կասու եւ աղջիկ գոյականներուն որպիսութիւնն ու յատկութիւնը կը յուցնեն. հետեւաբար որակական ամական են:

43.— Որակական ամականը գտնելու համար գոյականին վրայ պէտք է ընել Իճնչպիսի հարցումը. օր.՝
Իճնչպիսի կատու, — սև

Իճնչպիսի աղջիկ, — պարկեշտ

Հարցարան.— Ո՞ր ամականներուն կ'ըսուի որակական ամական. օրինակներ տու եւ բացատրէ. — Որակական ամականը գտնելու համար իճնչ հարցում պէտք է ընել. օրինակներով բացատրէ:

Հրահանգ 83.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ որակական ամականներ, իւրաքանչիւրին առջեւ գրելով աղէկ քէ գէ յակութիւն ցուցնելով:

Մոյլ, աշխատասէր, բարի, լար, զգեղ, գեղեցիկ, աղօթ, մաքուր, հեազանդ, ըմբոս, յիմար, խմասուն, անշնորհ, շնորհալի, աղաք, անխառ, ուշիմ, ապուշ, անկեղծ, կեղծաւոր, մրիմ, լուսաւոր, ֆաղոր, դառն, ֆաշ, սկար:

Օրինակ.— Մոյլ, գեղ յակութիւն կը ցուցնէ,
Աշխատասէր լար յակութիւն կը ցուցնէ:

Հրահանգ 84.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ բառերը, ստոր գծելով որակական ամականները:

Յամառ տղայ, զոյաշուն աղամանդ, պայծառ արեւ, խորունկ ծով, կոյր դիմ, փառաւոր պաշտ, ոչորմած Աստուած, դայաւ մարգագիտ, խիտ անտառ, ընդարձակ դաշտ, համով կերակուր, դանդաղ եղ, սղնքաց մի, քաջ լուր, Յովսէփ գեղեցիկ:

ԸՆԹԵՐՈՒՄ.— ՊԵՈՅԵՍ ՄԸ

Երկար առէն պոռոյտ մը կատարեցինք մօտակայ անտառին մէջ, ծաղիկ քաղելու համար: Օղը պայծառ եւ հաճելի էր: Անուշաբոյր եւ մեղմիկ զեփիւռ մը կ'օրօրէր ծառերուն խիտ ճիւղերը,

որոնց մէջէն առոյգ շիկահաւը կ'երգէր զուարթօրէն: Քոյրս կ'սպեց մանիշակի ըսքանչելի փունջ մը, զոր ինք շատ կը սիրէ: Ես հաւաքեցի երիցուկներ, հոտաւէտ

սմբուկներ եւ ուրիշ գունաղեղ ծաղիկներ:

Խօսակցութիւն.— Ի՞նչ է անտառ. — Անտառին մէջ պտոյ կտաւա՞ծ է՞. — Պտտեցէ՛ք ձեր կտաւած մէկ պտոյր. — Ի՞նչ բրնձներ կը նանչնա՞. — Ի՞նչ յակութիւններ ունին անոնք. — Ի՞նչ ծաղիկներ կը նանչնա՞. — Ի՞նչ յակութիւններ ունին անոնք:

Հրահանգ 85.— Օրինակեցէ՛ք վերի հասուածք, ասորագծելով որակական ամականները:

Հրահանգ 86.— Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղագրեցէ՛ք մատր վերի հասուածքն:

Հրահանգ 87.— Ըսէ՛ք քէ ի՞նչ կը կոչուի:

Այն որ երես կ'ածիլի, այն որ ոչխար կ'արածի, այն որ ուրիշներու վրայ կ'իշխի, այն որ զինք կը կրէ, այն որ մարդ կը կողոպտէ:

Հրահանգ 88.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքեր.

Ես ֆաշ եղայ	Մեմ ֆաշ եղանք
Դուք ֆաշ եղար	Դուք ֆաշ եղաք
Ան ֆաշ եղաւ	Անոնք ֆաշ եղան

Հրահանգ 89.— Վերի օրինակին պէս վեց ձեւերով քէ՛ք բերանացի հետեւեալ խօսքեր.

Ես մանուկ եղայ, ես գուարք եղայ, ես ժառար եղայ:

ԴԱՍ.—ԹՈՒԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

44.—Ածականներ ալ կան, որ իրենց քովի գոյականին քանի՛ հատ ըլլալը կը ցուցնեն և կը կոչուին քուսական ածական. օրինակ՝

Երկու ձի, տասը խնձոր ևն:

Այս բառերուն մէջ երկու, տասը թուական ածական են որովհետեւ ձիուն և խնձորին քանի՛ հատ ըլլալը կը ցուցնեն:

45.—Մէկէն սկսեալ ըստ թիւերը թուական ածական են:

46.—Թուական ածական են նաեւ այն բառերը որոնք գոյականին քանիներորդ ըլլալը կը ցուցնեն. օր.՝ երկրորդ կարգ չորրորդ, աշակերտ ևն:

Այս բառերուն մէջ երկրորդ, չորրորդ թուական ածական են, զի կարգին և աշակերտին քանիներորդ ըլլալը ցոյց կուտան:

47.—Թուական ածականները կ'որոշուին գոյականին վրայ ընկնող քանի՞ և քանիներորդ հարցումները:

Հարցաւո՞ր.—Ո՞ր ածականները քուական ածական կը կոչուին, օրինակներով բացատրէ:—Որո՞նք են քուական ածականները.—Պե՞տ ուրիշ ի՞նչ տեսակ բառեր քուական ածական են օրինակներով բացատրէ:—Ի՞նչ հարցումներով կ'որոշուին քուական ածականները. օրինակներ տո՛ւր:

Հրահանգ 90.—Հետեւեալ խօսքերու շեղագիր ածականներուն որակական կամ քուական ըլլալը որոշեցէ՛ք, պէ՞տ եղած հարցումներով:

Ես եի՞նգ խօսե՞ր նարինջ ունի՞մ -- Մեր կառքը կը քաշեն երկու հոսովու երկվարձիւր -- Միասու տասներկու հաւասարեմ աշակերտներ ունե՞ս -- Մեր քաղին մէջ կան երեք հոյակապ տուներ:

Հրահանգ 91.—Հետեւեալ խօսքերը լրացուցէ՛ք յարմար որակական ածականներով

Առիւծը . . . կ.— Երկաթը . . . կ.— Ծուշանը . . . կ.— Ապակին . . . կ.— Հորը . . . է.— Դամակը . . . կ.— Ծուկը . . . կ:

Օրինակ.— Առիւծը հզօր է:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ.— ՄԵՐ ԴՊՐՈՑԸ

Մեր դպրոցին մէջ կան հարիւր քսան աշակերտներ: Ունինք մէկ տնօրէն և ինը ուսուցիչ: Աշակերտները բաժնուած են եօթը կարգերու. ես երկրորդ կարգին չորրորդ աշակերտն եմ: Մեր կարգին առաջին աշակերտն է Զարեհ. զոր շատ կը սիրեմ: Այս տարի քերականութեան սկսանք. ես կը կարդամ աշխարհարարի քերականութեան առաջին գիրքը, մեծ եղբայրս Վահանը, որ երրորդ կարգն է, կը կարդայ քերականութեան երկրորդ գիրքը. հօրեղբորորդիս Տիգրանը որ հինգերորդ կարգն է, կը կարդայ քերականութեան երրորդ գիրքը: Երէկ, ութ նոր աշակերտներ ալ եկան մեր դպրոց:

Հրահանգ 92.—Օրինակեցէ՛ք վերի հասուածը, ստորագծելով քուական ածականները:

Հրահանգ 93.—Հետեւեալ անուններուն բով դէ՛ք յարմար որակականներ՝ վարի ածականներէն եւ գրեցէ՛ք օրինակին պէս:

Գինի, ձիւն, մշակ, ոսկի, մոխիր, խոս, անուի:

Կարմիր, դեղին, գորշ, ձերմակ, մանիշակագոյն, սև, կանաչ, կապոյտ:

Օրինակ.— Կարմիր գինի, եւն:

Հրահանգ 94.—Հետեւեալ անունները յարմարութեան համեմատ իրարու բով դէ՛ք եւ գրեցէ՛ք օրինակին պէս:

Ծեփիչ, շեփոր, վարդակ, աղօթիք, ցնցուղ, ձկնակ, զաւաղան:

Պարտիզան, վարդապետ, զինուոր, գիշերապահ, շաղաքական, որմնադիր, փողակար:

Օրինակ.— Որմնադիրն ծեփիչը, եւն:

Հրահանգ 95.—Վերի հրահանգը բերանացի կրկնեցէ՛ք յոգերը գեղջելով:

Օրինակ.— Որմնադիրն ծեփիչը, եւն:

ԴԱՍ.—ՑՈՒՑԱԿԱՆ ԱՍՏԱԿԱՆ

48.— Կան քանի մը ածականներ ալ որոնք իրենց քովի գոյականը ցոյցնելով որոշելու կը ծառայեն և կը կոչուին ցուցական ածական. օրինակ՝

Այս մարդը, այն տունը, ևն:

Այս բառերուն մէջ այս, այն ցուցական ածական են, զի կը ցուցնեն թէ ո՞ր մարդը կամ ո՞ր տունն է, ո՞րուն վրայ կը խօսինք:

49.— Գլխաւոր ցուցական ածականներն են՝ այս այդ, այն,

Հարցարան.— Ո՞ր ածականներ ցուցական կը կոչուին օրինակներով բացատրէ.— Որո՞նք են գլխաւոր ցուցական ածականները:

Հրահանգ 96.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ բառերը, օրինակին պէս իւրաքանչիւր գոյականին հոլ կրկնելով այս, այդ, այն ցուցականները:

Այս կաշիքը, այս կողովը, այս գուշպան, այս փողոցը, այս օտիորդը, այս մասանին, այս պրակը:

Այս կաշիքը, այդ կաշիքը, ան կաշիքը, եւն:

Հրահանգ 97.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը, յարմար բառական ածականներով լրացնելով պակասները:

Մենք ունինք այժեր ականքներ քերական
 ֆիք մեղսք եւ ոսքեր Մեր մեղքերուն վրայ կան
 մասեր Եարարք օր է, ամիս օր է արեւի շա-
 րաք է, արեւ ամիս է Տարին եղանակ ունի, գարուն,
 ամառ, աշուն, ձմեռ Տարուան առաջին ամիսն է Յունիսը,
 ամիսն է փետրուարը, ամիսն է Մարտը, ամիսն է Ապրիլը,
 ամիսն է Դեկտեմբերը.

Հրահանգ 98.— հետեւեալ անուններուն հոլ դրէ՛ք եւ գրեցէ՛ք յարմար որակականներ վառի ածականներէն:

Մեղր, քաղաք, սոխ, պղպեղ, բոյն, պանիր, կերակուր:

Կծու, լեղի, բրու, աղի, անուշ, քաղկ, անյի:

Օրինակ — Անուշ մեղր, եւն:

Հրահանգ 99.— Վերի ածականներուն հոլ դրէ՛ք ուրիշ յարմար մէջէլ գոյականներ:

Օրինակ.— Կծու սխտր, եւն:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.—ՆԱՐԻՆՁԸ

Միհրանիկ խածաւ մի նարինջ աղուոր,

«Օ՛հ, գոչեց խնայն, զայրալից, սըրտ-
 նեղ.

Ինչքան լեղի է, մինչդեռ շատ համեղ
 կը կարծեն մարդիկ, ասի իրաւ որ

Ճաշակուելիք պտուղ չէ»:

«Կը սխալիս, ըսաւ հայրիկն անդիէն,

Վերցո՛ւր անգամ մը նուրբ կեղեւն ատոր

Եւ պիտի գտնես մէջը մեղրածոր,

Ու չուտով պիտի հասկնաս այն ատեն

Թէ ի՛նչ համեղ նարինջ է»:

Մի՛ դատէ՛ք բան մը արտաքին տեսքէն:

Քրդ. 8. Գ.

Հրահանգ 100.— Հետեւեալ խօսքերուն մէջ ցուցական ածականներ որոշեցէ՛ք բառացի:

Այն գետը ծանծաղ է.— ձանցա՞ր այս տղան.— Ես պիտի գնեմ այդ խաղալիքը.— Այս սիրուն պուպիկը որո՞ւնն է.— Այս գի՞րքը կ'ուզեմ քե ալն սիրք.— Դուք այդ ծոյլ տղային մի՛ նայիք.— Այս աղջկան անունն է Արշալոյս, այդ աղջկան անունն է Զարուհի, այն աղջկան անունն է Նուարդ:

Հրահանգ 101.— Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղագրեցէ՛ք մտօն վերի ռաւանդները:

Հրահանգ 102.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ անունները, որոշելով թէ ինչի՞ք անուն են անոնք:

Օղը, մանեակը, ապարանգը, մասանին անուններ են:

Հրահանգ 103.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը.

Ես գուարք պիտի բլլամ Մենք գուարք պիտի բլլանք

Դուն գուարք պիտի բլլամ Դուք գուարք պիտի բլլաք

Ան գուարք պիտի բլլամ Անոնք գուարք պիտի բլլանք

Հրահանգ 104.— Վերի օրինակին պէս վեց ձեւով բերա՛ցէք ըսէ՛ք յետագայ խօսքերը:

ԴԱՍ.—ԱՆՈՐՈՇ ԱՅԱԿԱՆ

50.—Կարգ մը ածականներ ալ իրենց քովի գոյականը անորոշ կը թողուն և կը կոչուին անորոշ ածական օրինակ՝

Կառք մը, միւս մարդը, ուրիշ գիրք։

Այս բառերուն մէջ մը, միւս, ուրիշ անորոշ ածական են, որովհետեւ ո՛ր կառք, ո՛ր մարդը, ո՛ր գիրքը լինելը չեն կրնար որոշել։

51.—Գլխաւոր անորոշ ածականներ են անկէ, քուր, մը, ուրիշ, միւս, քանի մը, որ, ինչ, որեւէ, նոյն, խաւքանչիւր ևն։

Հրահանգ 105.—Օրինակեցէ՛ք յետագայ խօսքեր, ստորագծելով անորոշ ածականները։

Հիւր մը եկաւ.— Ամէն քոյուն քոյն ունի.— Ի՞նչ կերակուր որ կ'ուզես պատրաստ Է.— Այս տեսակը խիստ Է. միւս տեսակը Զարեհիկն Է. եւ ուրիշ տեսակ ունի.— Ո՞ր տունը կը բնակի.— Բոլոր քաղաքը քիչ քիչ.— Ես քանի մը գրիչ ունի.— Սպասեցի՞ք քայքայ որեւէ մարդ չեկաւ.— Խաւքանչիւր աշակերտ կատարեց Է իր պատրաստ.— Երեկ տարօրինակ կենդանի մը տեսայ.— Ես ալ տեսայ նոյն կենդանին։

Հրահանգ 106.— Հետեւեալ անուններով խօսքեր կազմեցէ՛ք օրինակի պէս։

Զանգակ եւ չեղուակ, քանաչի եւ ծակ, նաւ եւ դեկ, մակոյի եւ քիակ, կառք եւ անիւ, դաշնակ եւ փոքր։

Օրինակ.— Զանգակը չեղուակ ունի եւն։

Հրահանգ 107.— Օրինակեցէ՛ք յետագայ ածական-գոյականները. կէտերուն տեղ դնելով ուրիշ յարմար ածականներ։

Կոյր յուսիկ	Կոյր սեղան
Քառակոշի սեղան	Քառակոշի . . .
Քարճ ծառ	Քարճ . . .
Յաճ տուն	Յաճ . . .
Ի որունկ ծով	Խորունկ . . .
Թանձաղ գետ	Թանձաղ . . .
Տաք քիչ	Տաք . . .

ԸՆԹԵՐՈՒՄ.—ԱՆՁԲԵՆՈՑ ՕՐ ՄԸ

Զարմինէ փողոցին մէջ տեղատարափ անձրեւի բռնուելով՝ հովանոցը բացաւ՝ ինքզինք անձրեւէն պահպանելու համար։ Քիչ մը անդին տեսաւ իրենց զրացիին աղջիկը որ առանց հովանոցի՝ անձրեւին տակ կը թրջէր։ Անմիջապէս քովը զինաց և թեւն անոր թեւին անցընելով՝ զանի ևս պատսպարեց իր հովանոցին տակ և երկուքը միասին շարունակեցին իրենց ճամբան։

Զարմինէ ուրիշներու վիճակին հոգածութիւնս բարեւիրտ աղջիկ մըն է. անոր համար՝ ձեռքէ չի փախցընէր ամէնէն պզտիկ առիթն իսկ ուրիշներու օգնելու։

Խօսակցութիւն.— Ի՞նչ պատահեցաւ Զարմինէի.— Զօ՛ւ պատահեցաւ Է քիչ մը անդին.— Ի՞նչ օգնութիւն բրաւ դրացիին աղջկան.— Զարմինէ ի՞նչպիսի աղջիկ մըն է.— Պզտիկ բարիքներ կամ օգնութիւններն ալ արժէք ունի.— Ի՞նչպէս կարելի է սովորիլ առաքինութեան։

Հրահանգ 108.— Ուսուցի՛ն թելադրութեամբ ուղղագրեցէ՛ք մատեր վերի հասցւածներ։

Հրահանգ 109.— Օրինակեցէ՛ք յետագայ ածական-գոյականները, կէտերուն տեղ դնելով ուրիշ յարմար ածականներ։

Դիւրաբեկ ապակի	Թափանցիկ ապակի
Պայծառ յոյս	... յոյս
Ընտանի կենդանի	... կենդանի
Ոսկեգօծ շորայ	... շորայ
Սպիտակ շուշան	... շուշան
Յիշ պատուած	... պատուած

Հրահանգ 110.— Ըսէ՛ք թէ ի՞նչ կը կոչուին։

Այն որ բաւական կը զգէ, այն որ դուռ կը պահպանէ, այն աղջիկը որ ծառայութիւն կ'ընէ, այն որ պատ կը շինէ, այն որ քաղաք կը կոչուի, այն որ դէպ կը պատրաստէ, այն որ կ'ենթադրէ։

Ծաղիկներն ո՞ւր զընացին:

— Լուս՝ կը ննջեն հողին տակ,

Զմեռն ի բուն ծածկըւած

Զիւն վերմակով ըսպխտակ:

Կուգայ արեւն դարնանային

Իր չողերով կենդանի,

Եւ ձմեռուան ցուրտին հետ

Զիւն վերմակը կը տանի:

Ելէ՛ք, աղա՛ք, նայեցէ՛ք,

Բուն-ծաղիկներն կ'արթնան.

Դուքս կը հանեն գլուխնին

Եւ աչուկնին կը բանան:

ԼՈՒՍԱՆԵՐ

Հրահանգ 111.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքեր, ստորագրելով դերանունները.

Ես դասս գիտցայ, վաճառ չգիտցաւ, անհիշատի պատճառի.
— Վարդն ու շուշանը ծաղիկներ եմ որ անուշ կը բուրեն.— Ես
երկու խաղաղիք առի, որո՞ւն կը հաւնիս դուն.— Ես ասոր կը հաւ-
նիմ, միւսը գեշ է.— Այն տղան որ կ'աշխատի, կը յառաջդիմէ.— Ես
շաքար ունիմ, դուք պատկերներ ունիք, ես ձեզի շաքար ամ, դուք
ի՞նչի պատկերներ տուէք.— Ինչ ծող կեցաւ, մեծ աշխատեցանք.—
Աստուծոս մարդը ասելի է, անոր մի հաւատաք:

Հրահանգ 112.— Օրինակեցէ՛ք յետագայ բառերը, ստորագր-
ծելով անվանները:

Գաջ վարդան, ասոր գունդ, ֆախանայ մը. Գրիգոր Լուսաւորիչ,
Լեւոն երկրորդ, անգուր Կայեն, առաջին զորավար, Մեծն Ներսէս,
Արս Գեղեցիկ, այն հրացանը, դժբախտ Հայաստան, ամեն ազգ,
պիտո Եփրատ, երանաւեց դրախտ, այդ երկիրը, լեռնոց Զեյթուն, միւս
վարդապետը, Հայկ դիւցազն, այս դրօշակը, ուրիշ ֆախաներ:

Հրահանգ 113.— Վերի հրահանգին անվաններուն եւ գո-
ականներուն տեղերը որոշեցէ՛ք բերանացի:

Օր մը յաղթակազմ ձին պատահեցաւ մուկին և
սկսաւ զանի ծաղրել. — «Ի՞նչ փայրիկ եւ զորմեյի կեն-
դանի ես գուն, ո՛չ մէկ բանի չես ծառայեր». — «Ե-
կո՛ւր, վաղեմնք միասին, ըսաւ մուկը, և պիտի տես-
նես թէ ես քեզմէ առաջ պիտի անցնիմ»: Զին համա-
ձայնեցաւ:

Հազիւ թէ ձին տեղէն չարժեցաւ. մուկը դատկեց
անոր վրայ և փակաւ պոչին: Երբ որ որոշուած տեղը
հասան, մուկը վար դատքեց և ձիուն առջև վազելով
զոռաց. — Ո՛ւր էիր, այս քանի՛ ժամ է՝ քեզ կ'սպա-
սեմ կոր»: Զին մնաց չուարած . . . :

Խառակցութիւն.— Օր մի ձին որսէ պատահեցաւ.— Զին ի՞նչ
քսելով ծաղրեց մուկը.— Մուկը ի՞նչ առաջարկութիւն քաւ ձիուն.
— Զին համաձայնեցաւ.— Ի՞նչ խորամանկութիւն գործադրեց մուկը
ձիուն հետ վազելու համար.— Երբ որոշուած տեղը հասան, ի՞նչ պա-
տահեցաւ.— Մուկը ի՞նչ քսելով յոխարաց.— Զին ի՞նչ քաւ.—
Պէ՛տք է արհամարհել կամ ծաղրել տարներ:

Հրահանգ 114.— 111րդ հրահանգին գոյականները օրինա-
կեցէ՛ք:

Հրահանգ 115.— Գոյականներուն եզակի կամ յոգնակի
ըլլալը որոշեցէ՛ք եւ յօդեր ցոյց տուէ՛ք բերանացի:

Հրահանգ 116.— Նոյն հրահանգին անձնական դերանուն-
ները որոշեցէ՛ք բերանացի:

Հրահանգ 117.— Օրինակեցէ՛ք յետագայ սծական-գոյական-
ները, կէտերուն տեղ դնելով ուրիշ յարմ. ր գոյականներ:

Սուր անդ
Երկար քիչ
Կարճ գաւազան
Լայն ձաւքայ
Նեղ դուռ
Կարճ ֆար
Կակուղ մա՛մ
Բարակ գրիչ
Հաս ցերան

Սուր ցիգակ
Երկար . . .
Կարճ . . .
Լայն . . .
Նեղ . . .
Կարճ . . .
Կակուղ . . .
Բարակ . . .
Հաս . . .

ՈՒՍ.—Բ Ա Յ

52. — Երբոր անձի մը, կենդանիի մը կամ իրի մը ի՛նչ ընելու կամ ի՛նչ ըլլալուն վրայ բան մէ ըսել ուղենք, հարկ է որ կարևոր բառ մը դնենք անոր անուանին քով. օրինակ՝ առնենք Տիրան, շուն և շուշան գոյականները և անոնց վրայ մէյմէկ բան ըսենք:

Տիրան կը քնանայ. — Շունը կը հաչէ. — Շունը թողմեցաւ:

Այս խօսքերուն մէջ կը ֆնանայ, կը հաչէ և թողմեցաւ բառերը Տիրանին, շունին, շուշանին ի՛նչ ընել կամ ըլլալը կը ցուցնեն:

53. — Այն բառերը որ բան մը ընել կամ ըլլալ կը ցուցնեն, քայ կը կոչուին:

Վերի խօսքերուն մէջ կը ֆնանայ, կը հաչէ, թողմեցաւ՝ քայ են:

Հարցաւան. — Երբ որ անձի մը, կենդանիի մը կամ իրի մը վրայ բան մը ըսել ուղենք, ի՛նչ լնել հարկ է. օրինակներ տուր եւ քաջատէ. — Ի՛նչ է քայը:

Հրահանգ 118. — Օրինակեցէ՛ք յետագայ խօսքերը, ստորագծելով պարունակած բայերը:

Այն կը տեսնէ, ակամբ կը շէ, փրկ կը հոսոսէ, ակում կը ծաւկ, ձուր կը շորչի:

Թողունը կը ոռչի, ձուր կը լողայ, օձը կը սողայ, գորշը կ'ոսոսէ, մարդը կը ֆայ:

Ձուր կը հոսի, հոյը կը փչէ, անձերը կը տեսնէ:

Հրահանգ 119. — Հետեւեալ անձերուն, կենդանիներուն եւ իրերուն վրայ մէյմէկ բան ըսէ՛ք, պէտք եղած բայերը դնելով անոնց քով:

Երախան, ֆահանան, քաջաւորը. — Էշը, մեղուն, շունը. — Խառնը, գրիչը, ասեղը:

Օրինակ. — Երախան կուշայ, եւն: Հրահանգ 120. — Հետեւեալ անուններով խօսքեր կազմեցէ՛ք եւ գրեցէ՛ք օրինակի պէս:

Լեզու եւ յետան, մեղր եւ փերակ, գիճի եւ օակառ, մեղան եւ կաղամար, ձի եւ ախոռ, ոյխարհեր եւ փարախ:

Օրինակ. — Լեզուն քերանքիմ մէջ է, եւն:

ԸՆԹԵՐՈՒՄ, — ՊԱՐՏԻԶՊԱՆԸ

Մարտ ամսուան մէջ պարտիզպանը շատ զբաղած կ'ըլլայ: Բանով կը փորէ իր պարտեզին հողը, տրմուղով կը հաւասարեցնէ զայն, յետոյ ածուներու կը բաժնէ և սերմերը կը ցանէ: Ան կը տնէ սոխ, կաղամբ, վարունգ, լոլիկ, գետնախնձոր և ուրիշ բաներ: Աւելի վերջը կը մաքրէ ածուները գէշ խոտերէն, որոնք կ'արգիլեն բանջար:

Իրեղեններուն ածումը: Ամառը և աշունին կը քաղէ իր բերքերը և զանոնք շուկան կը տանի, կը ծախէ: Պարտիզպանը կ'ապրի իր արդար վաստակով: Խառնեցաւ. — Պարտիզպանը ե՛րբ կ'սկսի իր աշխատանքներուն. — Ըսէ՛ք թէ ի՛նչ են պարտիզպանի գլխաւոր աշխատանքները. — Ի՛նչ գործիքներ կ'ունենայ պարտիզպանը ու ի՛նչ բաներու կը գործածէ զանոնք. — Ի՛նչ բանջարեղեններ կը հանչնաւ. — Ե՛րբ կը քաղէ պարտիզպանը իր բերքերը:

Հրահանգ 121. — Օրինակեցէ՛ք վերի հաշուածը, ստորագծելով բայերը:

Հրահանգ 122. — Յետագայ բայերէն յարմարեցնելով լրացուցէ՛ք վարի խօսքերը:

Կը ծախէ, կ'արածէ, կը կազմէ, կը շիճէ, կը ֆանդակէ, կը նկարէ, կը վարէ:

Կազմարար զիտ. Դոհարավաւոր զոհարեղէն

— Զովիւր ոյխար. Կառապանը կառ. Նկարիչը պատկերէր. Մեխակագործը մեխակ. Արհամատրարար.

Հրահանգ 123. — Հետեւեալներով խօսքեր շինեցէ՛ք եւ գրեցէ՛ք օրինակի հետեւելով:

Հնազանդ որդի, ցուրտ օդ, ազատ Հայեր, հանդարտ ծով, խեղճ աղիկներ, շիտ հանդիս:

Օրինակ. — Որդին հնազանդ է, որդին հնազանդ եղաւ, որ դին հնազանդ պիտի ըլլայ, եւն:

ԴԱՍ.— ԲԱՅԻՆ ՅԻԻԸ

56. — Տէր բային եղակի կամ յողնակի ըլլալուն համեմատ՝ բային ալ ձևը կը փոխուի, ուրեմն բայն ալ անունի և դերանունի պէս ունի թիւ, այսինքն՝ եղա-
կի և յողնակի. օրինակ՝

Ձին փախաւ, ձիերը փախան:

Այս խօսքերուն մէջ փախաւ եղակի բայ է, որով հետև տէր բային ալ եղակի է և մէկ ձի կը ցուցնէ. իսկ փախան յողնակի է, որովհետև տէր բային ալ յողնակի է և շատ ձիեր կը ցուցնէ:

Հարցաւոյն. — Բայր միտն նոյն ձեռք կ'ունենայ թէ զանազան ձեւեր. — Ե՛րբ կը փոխուի բային ձեւը. ուրեմն բայն ալ թիւ ունի. — Օրինակներ տուր եւ բացատրէ:

Հրահանգ 130. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքեր եւ բերա-
նացի որոշեցէ՛ք բայերը, տէր բայինք եւ անոնց թիւը:

Ծաղիկը բացուցաւ. — Ծաղիկները բացուեցան. — Գործաւո-
րը կ'աշխատի. — Գործաւորները կ'աշխատին. — Խոտը դալ՝ ուր է. —
Խոտերը դալար են. — Հիւր պիտի գայ. — Հիւրեր պիտի գան. — Ես
կ'օղիկ գնեցի. — Մենք կ'օղիկ գնեցինք. — Ան խելօք կը կենար — Ա-
նոնք խելօք կը կենային:

Հրահանգ 131. — Լեզուցեցէ՛ք հետեւեալ խօսքեր հարցումին
համեմատ եղակի կամ յողնակի յարմար տէր բայինք:

(Ի՞նչ բան) կը փայլի. — (Ո՞վ) դաս կ'առնէ. — (Ո՞վ) կարսայ
կը շինէ. — (Որո՞նք) խաչեցին Յիսուսը. — (Ի՞նչ բան) կ'արեւ. — (Ի՞նչ
բան) հոտաւտ են. — (Ո՞վ) ֆարդ կուտայ. — (Ո՞վ) շար շուտ. —
(Որո՞նք) կը ֆաշին սայլը. — (Ի՞նչ բան) պիտի ծաղիկին երբոր գա-
րունը գայ:

Օրինակ. — Աղաւաղը կը փայլի:
Հրահանգ 132. — Վերի հրահանգին բայերը ցոյց տուէ՛ք, բե-
րանացի որոշելով նոյն անոնց եղակի կամ յողնակի ըլլալը:

Հրահանգ 133. — Յարմար բայեր գտնելով քէ՛ք թէ ի՞նչ կ'ընեն՝
Քաւոցով, տապակով, սանրով, մօրակով, ուռիակով, մամու-
րով, գրիով, յումով:

Օրինակ. — Քաւոցով կը ֆախն, տապակով կը տապեն, ուռի-
ակով կը փախն, մամուրով կը մամուրեն, գրիով կը գրեն, յումով կը յումեն:

ԸՆԹԵՐՈՒՄ.— ԶԱՊԵԼԻՆ ՈՒ ՖԻՏԵԼԸ

Զապել շատ կը սիրէ իր սիրուն ճերմակ շնիկը, զոր
Ֆիտել կը կոչէ: Անիկա իր Ֆիտելին համար ամէն տեսակ
խնամք կը տանի. զանի կը
զգուէ, կը փայփայէ, և շատ
անգամ անոր հետ խաղալով կը
գուարճանայ: Ֆիտել ալ հոգի
կուտայ իր տիրուհիին վրայ,
երբե՛ք չի զատուիր անոր քո-
վէն, անոր ձեռքերը կը լիզէ,
և ամէն քահանայքներուն կը
հնազանդի: Զապել և Ֆիտել երկու անկեղծ ու ճշմարիտ
բարեկամներ են:

Խօսակցութիւն. — Զապել զո՞վ կը սիրէ. — Ի՞նչ կ'ընէ ա-
նիկին. — Ֆիտել ի՞նչ կ'ընէ Զապելին, — Զապել եւ Ֆիտել ի՞նչպիսի
բարեկամներ են. — Կրնա՞յ ըլլալ որ օր մը զոքսն իրարու հետ. — Ի՞նչ
յակաւքիւն ունին տուները. — Անոնք երբէ՛ք անհաւատարիմ կամ ա-
պերախ կ'ըլլան. մինչդեռ մարդիկ...:

Հրահանգ 134. — Ուսուցիցին թելադրութեամբ ուղղագրեցէ՛ք
մատեր վերի հասումները:

Հրահանգ 135. — Յետագայ խօսքեր յողնակիի վերածելով
զրեցէ՛ք օրինակին պէս:

Շունը կը հայէ, կը կատի, կը խառնէ. — Ածուխը կը հր-
հրի, կը վառի, կը հասնի, մոխիր կ'ըլլայ. — Մարդը կը խորհի, կը
խօսի, կը ցրէ, կը գործէ. — Դերձակը կը ձեռէ, կը կտրէ, կը
կարէ, կ'արդուի. — Մշակը հերկեց, ցանեց, տապակեց, հնձեց, ա-
րարեց. — Հաւը հաւկիթ անց, թխեց, ծագ հանեց:

Օրինակ. — Շունը կը հայէ, կը կատի, կը խառնէ:
Հրահանգ 136. — Օրինակեցէ՛ք յետագայ խօսքերը:

Ես մշակ պիտի ըլլայի մենք մշակ պիտի ըլլայինք
Դու մշակ պիտի ըլլայիր Դուք մշակ պիտի ըլլայիք
Ան մշակ պիտի ըլլար Անոնք մշակ պիտի ըլլային:

Հրահանգ 137. — Վերի օրինակին պէս վեց ձեռով բերան
ցի քէ՛ք հետեւեալ խօսքերը.

Ես գոհ պիտի ըլլայի, ես երջանիկ պիտի ըլլայի, ես նկարիչ պի-
տի ըլլայի:

57. — Ամէն խօսքի մէջ բայը կը ցուցնէ.

Կամ խօսողը. օրինակ՝ գրեցի,

Կամ ան, որու կ'ազդուի խօսքը. օրինակ՝ գրեցիր,

Կամ ան, որու վրայով կը խօսուի. օրինակ՝ գրեց.

58. — Աւերմն բայն ալ անձնական գերանունին պէս

երեք զէմք կը ցուցնէ և անոր համեմատ կը փոխուի

թի՛ հզակիի, թի՛ յազնակիի մէջ. օրինակ՝

Ա. զէմք. — Ես կը խօսիմ, մենք կը խօսինք,

Բ. » Դուն կը խօսիս, դուք կը խօսիք.

Գ. » Ան կը խօսի, անոնք կը խօսին:

Հարցաւան. — Խօսիմ մէջ բայը ո՞ր անձեր կը ցուցնէ. օր-

նակներով բացատրէ. — Ներեմն բայը բանի՞ ղէմ կը ցուցնէ. օրինակ-

ներով բացատրէ:

Հրահանգ 138. — Օրինակեցէ՛ք յետագայ խօսքերէն առաջին ղէմ ցոյց տուողները:

Ես կը ֆայել, ան ֆնացաւ, դուք պիտի նստիք, դուն կը խա-
ղայիր, մենք կ'աղօթեմք, անոնք կ'երգեն, ես ուռախացայ, դուն սրտ
մեցաւ, ան պիտի ուտէ, մենք կը յուսալինք, դուք կը հանգչիք, անոնք
կուշակ, ես նուագեցի, դուք պիտի յոտէ, շատիկ, ինք կը մտածէր,
հասկ'ք, փութա՛նք, Տիգրան արքեպիսկոս, պիտաները մայրեցին:

Հրահանգ 139. — Օրինակեցէ՛ք վեր խօսքերուն Բ. ղէմ ցոյց տուողները:

Հրահանգ 140. — Օրինակեցէ՛ք վեր խօսքերուն Գ. ղէմ ցոյց տուողները:

Հրահանգ 141. — Լրացուցէ՛ք յետագայ խօսքերը, պէտք եղած տեղերը խօսքով:

... բայ կուտայ. — ... արմ կուտայ. — ... ձիքայտու
կուտայ. — ... շաղանակ կուտայ. — ... նուր կուտայ. — ... կե-
նաս կուտայ. — ... սերկելի կուտայ. — ... բուր կուտայ. —
... պիտակ կուտայ:

Օրինակ. — Բարեկեց յառ. կուտայ:

Բարձրիկս իմ փոքրիկ, ճերմակ ու տաքուկ,
Լի փետուրներով փափուկ ու առատ,
Երբ վախճամ զայլէն կամ փոթորիկէն
Ինչքան ապահով կը նիւնիմ վերայ:

Բայց շատ մանուկներ մերկ. անտուն, անմայր
Չունին բրնալին, ո՛հ, ի՛նչ բախտ դժնէ.

Ո՛չ բարձ, ո՛չ մահի՞մ՝ ննջելու համար,

Այս բանն, աւա՛ղ. զիս շատ արխուր կ'ընէ:

ՏԻԿԵՆ ՏԵՊՈՐՔ ՎԱԼԱՐՈՐ

Հրահանգ 142. — Բերանացի ուրեցէ՛ք 138րդ հրահանգին բայերուն եզակի կամ յոգնակի ըլլալը:

Հրահանգ 143. — Եռուսին ղէմի վերածելով՝ գտեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը:

Դուն անուն կ'ըլլես, կը յուացուիս, նախանայ կ'ընես, դպ-
րոց կ'երթաս, դաս կուտաս, իրիկուան տուն կը դառնաս, կ'ընթերս,
դաս կը սերես, յետոյ կը պառկիս, կը ֆնանաս:

Օրինակ. — Ես անուն կ'ըլլեմ . . . եւն:

Հրահանգ 144. — Երեւոյ ղէմի վերածեցէ՛ք նոյն խօսքը:

Օրինակ. — Ան անուն կ'ըլլի . . . եւն:

Հրահանգ 145. — Յոգնակիի վերածեցէ՛ք նոյն խօսքը:

Օրինակ. — Դուք անուն կ'ըլլեք . . . եւն:

Հրահանգ 146. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալները:

Դուն աշխատուր եղի՛ր, դուք աշխատուր եղի՛ք:

Հրահանգ 147. — Վեր խօսքիկն պէս երկու ձեւերով բե-
րանացի ընէ՛ք հետեւեալները.

61.— Բայր դեռ ուրիշ զանազան ձևերու կը փոխուի հրաման, անկատարութիւն, թերութիւն, փափաք եւ այլն ցուցնելու համար. օրինակ՝

Գրէ՛, կը գրէ՛, եթէ գրեմ, թո՛ղ գրե՛, գրած, եւն։

61.— Բային այսպիսի զանազան ձևերու փոխուելը կը կոչուի խոնարհում։

Հարցատան.— Բայր դեռ ուրիշ ի՞նչ ձեւերու կը փոխուի. օրինակներ տու.— Բային այս փոփոխութիւններ ի՞նչ կը կոչուին։

Հրահանգ 155.— Օրինակեցէ՛ք յետագայ խօսքերուն պարու-նակած գրել բային զանազան ձեւեր։

Ես նամակ կը գրեմ, դուն նամակ գրեցիր, Յովսէփ աղ նամակ կը գրէր, մենք նամակ պիտի գրեմք, անոնք ալ նամակ պիտի գրեն, Յակոբ, գրէ՛ նամակդ, դո՛ւք ալ գրեցէ՛ք, քե ռո նամակ գրեմ եմք յուր կուսակ. երբ նամակ գրեցի՛ք աղեկ կ'ըլլար, գրած նամակդ ո՛ւր է, նամակ գրող մարդը տեսայ. գրելիք նամակս երկար է։

Հրահանգ 156.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերուն պարունակած խօսքի բային զանազան ձեւեր։

Դուն խօսք կը խօսիս, ան խօսք կը խօսէր, մենք խօսեցանք մեր խօսքը, դուք դեռ խօսք պիտի խօսիք, ես ալ խօսք պիտի խօսի. խօսեցէ՛ք, պարտենէ՛ր, միասին խօսինք երե ես խօսիմ, դուք պարտիք լուր, քե ռո անոնք խօսք խօսին, պատասխան կուտայի. քող խօսեցիր խօսք, դուն խօսք լին գիտէր. խօսելու խօսք մտածե ես վերջ խօսեմ. ես խօսած խօսքս գիտեմ. դոն խօսելիք խօսքս պատահե։

Հրահանգ 157.— Օրինակեցէ՛ք յետագայ խօսքերուն պարունակած կարգալ բային զանազան ձեւեր։

Մենք գիրք կը կարդանք, երբ գիրք կարդացիմ, երբ ես գիրք կը կարդայի, դուն քերք կը կարդայիր. Բանի՞ գիրք պիտի կարդաք. Վանդամ գիրք պիտի կարդար. Գիրք կարդա՛, դուք մի կարդաք. Գրեցէ՛ք. երբուր կը կարդայիր, մենք մեկի կ'ընկնեմք. կարդալ եւ ուշադրութիւն լրէ. փոքրիկ Զապէլ սորվեցաւ. կարգալ գրել կարդացած գիրքը կը հազիւնայ, անկեալ շատ կարդայիք գիրքեր ունի. քող կարդացող տղան ուսումնական կ'ըլլայ մենք շատ ցիրեն կարդացեր ենք։

— «Երբ քեզ կը գիտեմ, աղուար նաւ չքեզ, Ո՛հ, կը դողդըղամ ստուգիւ շատ հեղ, Անհուն ծովերուն ինչո՛ւ դուն քեզ տաս, Ո՛վ կը կանչէ քեզ, Բո՛ւ, ո՛ւր կ'երթաս. Յից կայմիդ վերայ առադատան ուռած եւ ալիքներէն ընդ միշտ օրօրում՝ Ինչո՛ւ արշաւես վտանգներու դէմ, Հեռանաս խաղաղ նաւահանդիսաւն»։

— «Եւ դուն, մանուկ, անկողնիդ մէջ ա՛յնքան հանդիսաւ, ինչո՛ւ համար չես ըներ նիստ, Եւ ամէն օր դպրոց կ'երթաս, Յար կ'աշխատիս ու կուտաս դաս»։

Թըգմ. Յ. Գ.

ԱՆԿՐԾՈՒՄ ՆՕՒՆ.

Հրահանգ 158.— Յետագայ բայերուն եւ վերջի պէտք եղած դերանուն սէր բայիներ (որ գործութեամբ կ'իմացուին)։

Կը յոգնիմ, կը կարենք, վագեցիք, պիտի լուս, վառեցի, կ'ուրախանայ. տեսեցայ, պիտի նայինք, հեռացիր, գնացէ՛ք, կուշայինք, պիտի մաշինք, կը մտաւ, խմեմք, փառացիք, հազացին, կերաք, ընդունեցիք կը քերէի, քո՛ղ աշխատին։

Օրինակ.— Ես կը յոգնիմ։

Հրահանգ 159.— Վերի բայերուն քիւերն ու դէմքեր որոշեցէ՛ք բերանացի։

Հրահանգ 160.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքեր։

Ես մեծ բլայի	Մենք մեծ բլայինք
Դուն մեծ բլայիր	Դուք մեծ բլայիք
Ան մեծ բլար	Անոնք մեծ բլայինք։

Հրահանգ 161.— Վերի օրինակին պէս վեց ձեւերով խոնարհեցէ՛ք հետեւեալներ։

Ես լուռ ըլլայի, ես ժիւր ըլլայի, ես մարդ ըլլայի։

ԵՍ ԲԱՅԻՆ ԽՈՆԱՐՀՈՒՄԸ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ն Ե Ր Կ Ա Ց

	Եզակի	Յոգնակի
Ա.	Դեմք Ես եմ	Մենք ենք
Բ.	» Դուք ես	Դուք էք
Գ.	» Ան է	Անոնք են

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Ա.	Դեմք Ես էի	Մենք էինք
Բ.	» Դուք էիր	Դուք էիք
Գ.	» Ան էր	Անոնք էին

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Ա.	Դեմք Ես եղայ	Մենք եղանք
Բ.	» Դուք եղար	Դուք եղաք
Գ.	» Ան եղաւ	Անոնք եղան

ԲԱՑԱՐՁԱԿ ԱՊԱՌՆԻ

Ա.	Դեմք Ես պիտի ըլլամ	Մենք պիտի ըլլանք
Բ.	» Դուք պիտի ըլլաս	Դուք պիտի ըլլաք
Գ.	» Ան պիտի ըլլայ	Անոնք պիտի ըլլան

ԱՆԿԱՏԱՐ ԱՊԱՌՆԻ

Ա.	Դեմք Ես պիտի ըլլայի	Մենք պիտի ըլլայինք
Բ.	» Դուք պիտի ըլլայիր	Դուք պիտի ըլլայիք
Գ.	» Ան պիտի ըլլար	Անոնք պիտի ըլլային

ՀՐԱՄԱՅՈՒՆ ԵՂԱՆԱԿ

Եզակի

Յոգնակի

Բ.	Դեմք Դուք եղիք	Դուք եղէք
----	----------------	-----------

ՍՏՈՐԱԴԱՍԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ն Ե Ր Կ Ա Ց

Ա.	Դեմք Ես ըլլամ	Մենք ըլլանք
Բ.	» Դուք ըլլաս	Դուք ըլլաք
Գ.	» Ան ըլլայ	Անոնք ըլլան

ԱՆԿԱՏԱՐ

Ա.	Դեմք Ես ըլլայի	Մենք ըլլայինք
Բ.	» Դուք ըլլայիր	Դուք ըլլայիք
Գ.	» Ան ըլլար	Անոնք ըլլային

ԸՂԶՈՒԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ն Ե Ր Կ Ա Ց

Ա.	Դեմք Ես թո՛ղ ըլլամ	Մենք թո՛ղ ըլլանք
Բ.	» Դուք թո՛ղ ըլլաս	Դուք թո՛ղ ըլլաք
Գ.	» Ան թո՛ղ ըլլայ	Անոնք թո՛ղ ըլլան

Ա Ն Կ Ա Ց Ա Ր

Ա.	Դեմք Ես թո՛ղ ըլլայի	Մենք թո՛ղ ըլլայինք
Բ.	» Դուք թո՛ղ ըլլայիր	Դուք թո՛ղ ըլլայիք
Գ.	» Ան թո՛ղ ըլլար	Անոնք թո՛ղ ըլլային

ԱՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ

Ա Ն Ե Ր Ե Ի Ո Ց Թ

ԸԼԼԱԼ

Ներկայ ընդունելութիւն
Եղող

Անցեալ ընդունելութիւն
Եղած, եղեր

Ապստոնի ընդունելութիւն
Ըլլալիք, ըլլալու

ԴԻՍ.— ԷՍԿԱՆ ԲԱՅ ԵՒ ՍՏՈՐՈԳԵԼԻ

63.— Էսկան կը կոչուի եւ բայը իր բոլոր ձեւերով:

64.— Խօսքին մէջ էական բայը իրեն հետ անբաժան կ'ունենայ ուրիշ բառ մը որ կը կոչուի ստորոգելի. էական բայը առանց ստորոգելիի՝ իմաստ չի կրնար տալ. օրինակ՝

Երկինքը կապոյտ է.

Այս խօսքին մէջ ե էական բայ է, կապոյտ՝ ստորոգելի եւ խօսք չըլլար եթէ առանց ստորոգելիի՝ ըսենք Երկինքը... է:

65.— Ստորոգելին տէր բային ինչ կամ ինչպէս ըլլալը կը ցուցնէ եւ կ'որոշուի տէր բային վրայ ընելով այդ հարցումները, օրինակ՝

Խնձորը պտուղ է, խնձորը ինչէ — պտուղ (ստորոգելի) եւ անմեղ եմ, ես ինչպէս եմ — անմեղ (շ)

Հարցաւան.— Ո՞ր բայը էական կը կոչուի. — Ի՞նչ է ստորոգելին. — էական բայը ինքեին իմաստ մը կրնա՞յ տալ. օրինակ տա՛ւր եւ բացատրէ. — Ստորոգելին ի՞նչ կը ցուցնէ, ի՞նչ հարցումներով կ'որոշուի. օրինակներ տա՛ւր եւ բացատրէ:

Հրահանգ 162.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքեր, ստորագրելով էական բայերը:

Միմեռնակը քուլուն կ.— Մարդիկ մահկանացու են.— Բայ Չարդան նահասակ եղաւ.— Նախնի հայերը դիցապաշտ էին.— Հաւքերնոց եղիր եւ փափափող կը հռնակիս.— Ես զիւնուր պիտի շրջամ եւ հայրենիս պիտի պաշտպանեմ.— Երկ քաջ շրջալիք, յայրամակը կը օսնիկիս.— Երկ կ'ուզես երջանիկ շրջալ, աշխատէ.— Յանգաւոր պիտի շրջալիկի, երկ անհնազանդ շրջալիկիս.— Մեկ հայ եմ եւ հայ պիտի մնակի:

Հրահանգ 163.— Օրինակեցէ՛ք վերի հրահանգին ստորագելիները:

Հրահանգ 164.— Էական բային անցեալ կատարեալի երբոյ դնելով խօսքը կազմեցէ՛ք հետեւեալ քառերով. օրինակին պէս: Չմեռ եւ ցուրտ, երկիր եւ անեղակ, ջուր եւ շոգի, փայտ եւ մոխիր, քնամի եւ քարեկամ:

Օրինակ.— Չմեռը ցուրտ եղաւ:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ.— ԱԳՈՒՍԻՆ ՈՒ ԱՂՈՒԷՍԸ

Այսաւր պանիրի կտոր մը խլիւղով՝ ծառին վրայ թառած էր: Աղուէսը առաւ պանիրին հոտը եւ վար չնայելով տեսաւ ագռաւը ծառին վրայ,

պանիրը կտուցին մէջ: — «Հէ՛, բարե՛ւ, տէ՛ր ագռաւ, ի՛նչքան սիրուն եւ գեղեցիկ էք, իրաւ որ այս անտառին մէջ ձեզի չտփ չնորհալի. Թողուն չիկայ. ի՛նչքան անուշ ըլլալու է նաեւ ձեր երգը»...:

Այսաւր այս գովեստներէն զգլխած՝ ցոյց տալու համար իր քաղցր ձայնը, բացաւ կտուցը եւ կառաւ մ'է արծակեց, որով պանիրն ինկաւ բերնէն, եւ աղուէսը, որ արդէն այդ բանին կ'սպասէր, խլից պանիրն ու փախաւ:

Խօսակցութիւն.— Ագռաւն ի՞նչ քաւ: — Աղուէսն ի՞նչ քաւ եւ ի՞նչ քաւ.— Աղուէսին խօսքերն անկեղծ էին: Ագռաւը հաւատաց այդ խօսքերուն.— Հետեւանք ի՞նչ եղաւ.— Ի՞նչ է տղաբարբութիւնը:

Հրահանգ 165.— Ուսուցիցին բեղադրութեամբ ուղղագրեցէ՛ք մասեր վերի հաշուածէն.

Հրահանգ 166.— Հետեւեալ խօսքեր լրացուցէ՛ք վարի բառերէն յարմար ստորագելիներով:

(Աստուած . . . կ.) — Հոգին . . . կ.— Մասիս . . . կ.— (Կ) Պոյիս, Լոնտոն Բարիք . . . կ.— Հին մարդիկ . . . կին — Ենտիկները . . . պիտի շրջան:

(Եւ, միախփ, մայրաքաղաքներ, անհնուրեք, անմահ) գուր:

Հրահանգ 167.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալները:

Ես գիր կը գրեմ, ես ձառ կը խօսիմ, ես քեր կը կարդամ.— Մեկ գիր կը գրեմ, մեկ ձառ կը խօսիմ, մեկ քեր կը կարդամ: Դու գիր կը գրես, դու ձառ կը խօսիս, դու քեր կը կարդաս.— Դու գիր կը գրես, դու ձառ կը խօսիս, դու քեր կը կարդաս: Ան գիր կը գրէ, ան ձառ կը խօսի, ան քեր կը կարդայ: Անոն գիր կը գրեն, անոն ձառ կը խօսին, անոն քեր կը կարդան:

Հրահանգ 168.— Վերի օրինակին պէս բերանացի խօսարեցէ՛ք հետեւեալներուն ներկայ ժամանակի:

Հաց եփել, շատ յոգնել, գնդակ խաղալ:

ԴՈՍ. ՆԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ ԲԱՅ ԵՒ ՍԵՌԻ ԽՆԴԻՐ

66.— Ներգործական կը կոչուին այն բայերը որոնց տէր բային գործողութիւնը ուրիշին վրայ կը կատարէ.

Մշակը ցորեն կը հնձէ.

Այս խօսքին մէջ կը հնձե ներգործական բայ է, որովհետեւ տէր բային (մշակը) հնձելու գործողութիւնը կը կատարէ ցորենին վրայ:

67.— Ներգործական բային իմաստը ամբողջանալու համար պէտք ունի ուրիշ բանի մը, որ կը կոչուի սեռի խնդիր:

Վերի խօսքին մէջ ցորեն սեռի խնդիր է, զի եթէ առանց այդ բառին ըսենք. «մշակը կը հնձէ...» խօսքը թերի կը մնայ և չի հասկցուիր թէ՛ մշակը ի՞նչ կը հնձէ (ցորեն, գարի, վարսակ...):

68.— Սեռի խնդիրը կը գտնուի բային վրայ ընկելով զո՞վ կամ զորո՞նք, ի՞նչ բանը կամ ի՞նչ բաներ հարցումները. օրինակ՝

Սիրէ՛ ընկերդ, զո՞վ սիրէ — ընկերդ:

Կը յարգեմ ուսուցիչներս, զորո՞նք կը յարգեմ — ուսուցիչներս:

Երուանդ հաց կ'ուտէ, Երուանդ ի՞նչ բան կ'ուտէ — հաց:

Դերձանը կարեց հաղուստները, դերձանը ի՞նչ բաներ կարեց — հաղուստները:

Հարցարան.— Ո՞ր բայերը ներգործական կը կոչուին. օրինակներով բացատրէ.— Ի՞նչ է սեռի խնդիրը. բացատրէ օրինակով.— Սեռի խնդիր ի՞նչ հարցումներով կը գտնուի. օրինակներ տո՛ւր եւ հարցումներն արէ:

Հրահանգ 169.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերուն ներգործական բայերը. յետոյ սեռի խնդիրները

Դարձակալը վարդեր սնկեց.— Որտորը կասաւ մը որսաց եւ գայն ծախեց.— Դայը կը յափշտակի ոչխարները երկ շուններ չլսահպանեն զանոնք.— Ճարտարպետը պակտի մը պիտի կառուցանէ.— Յիսուս օրհնեց մանուկները.— Դու զիս յետ ձանձաւ քայց ես քեզ կը ձանձաւ.— Դրամանքը այն օրին առաւ եւ ուրիշ մը տուաւ:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.— ԾԻԾԵՌՆԱԿԻՆ

Մարտն անցաւ հասաւ Ապրիլ զեղեցիկ, Հեռու աշխարհքէ եկաւ ծիծեռնիկ.

Դուն բարո՛վ եկար, զարնան կարապետ, Կուռնկը թռաւ, գընաց վերելէն,

Սոխակն ալ փախաւ մեր պարտէզներէն.

Մէկ դո՛ւն մնացիր ճնճղուկներու հետ,

Սիրո՛ւն ծիծեռնիկ, զարնան կարապետ:

Պատուհանիս մօտ շինէ՛ քու բոյնը,

Անուշ ճառողով երգէ՛ զարուհը,

Չո՛ւ ամէ, հանէ զեղեցիկ ձագեր

Եկ կեցի՛ր մեր մօտ մինչեւ Սեպտեմբեր:

ԲԱՄԱՌ-ԲԱԹԻՊՍ.

Հրահանգ 170.— Եւսացալ խօսքերուն մէջ հարցումներուն տեղ դրէք պատշաճ սեռի խնդիրներ վարի գոյականներէն:

Թոյունը (ի՞նչ բան) կը շինէ.— Լոյսը կը փարսէ (ի՞նչ բանը).— Յովհաննէս Մկրտեց (զո՞վ).— Արեւիկն ձառաշարքն էր հանդուցիկ (ի՞նչ բաները).— Մեղուն (ի՞նչ բան) կը շինէ.— Կառավարները կը պատժէ (զորո՞նք).— Քանակն պատկեց (զո՞վ):

Յիսուս, միւսերը, փերսիկ, յոյն, փեսան, խաւարը, յանգստանքը:

Հրահանգ 171.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալները. Իրանացիք եւ գիր գրեցի, եւ ձառ խօսեցաւ, եւ քեր կարդացի.— Մեկ գիր գրեցիմ, մեկն ձառ խօսեցանք, մեկն քեր կարդացին:

Դուն գիր գրեցի, դուն ձառ խօսեցաւ, դուն քեր կարդացիր.— Դուք գիր գրեցիք, դուք ձառ խօսեցաք, դուք քեր կարդացիք:

Ան գիր գրեց, ան ձառ խօսեցաւ, ան քեր կարդաց.— Անոնք գիր գրեցին, անոնք ձառ խօսեցան, անոնք քեր կարդացին:

Հրահանգ 172.— Վերի օրինակին պէս բերանացի խմբահեցէ՛ք հետեւեալներուն անցեալ ժամանակը:

Վարդ սնկեց, դրամ շահից, ձուկ որսաց:

Բայ Իրանացիք ԼԶ ԵԼԳ ԳԻՅ

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ.—ԽԵՆԼՕՐԻ ԴԱՒԻԹ

Գեղի մը մէջ Խելօք Դաւիթ մը կար որուն ամէն մարդ կը դիմէր խելօք հարցնելու: Օր մը զեղաղիներէն մէկուն կովը գոյլին մէջ խոթեր էր գլուխը, ջուր խմելու համար, բայց ջուրը խմելէ յետոյ՝ գլուխը կը բռնուի գոյլին մէջ: Գեղացիին և գրացիին շատ կ'աշխատին որ կովուն գլուխը հանեն գոյլէն, բայց անկարելի կ'ըլլայ: Այն ատեն Խելօք Դաւիթը կը կանչեն, որ պէտքի միջոցը գտնէ կովուն գլուխը ազատելու: Խելօք Դաւիթ կուգայ և քիչ մը մտածելէ յետոյ՝ «Պէտք է կտրել գլուխը», կ'ըսէ: Գեղացիներն անմիջապէս կը մորթեն կովը, բայց ի՞նչ օգուտ որ կտրուած գլուխը նորէն կը մնայ գոյլին մէջ: Խելօք Դաւիթ այս անգամ ալ կը վճռէ որ գոյլը կտրեն և գլուխը գուրս հանեն:

Խօսակցութիւն.— Ի՞նչպիսի մէկն էր Խելօք Դաւիթ.— Իսկապէս խելօք էր թէ հակառակը.— Իսկ գիւղացիները...— Օր մը վրէժ պատահեցաւ գիւղացիի մը կովուն եւ ի՞նչ քաւ Խելօք Դաւիթ պատեցէ՛ք:

Հրահանգ 173.— Օրիակեցէ՛ք վերի հասուածք, ստորագծելով բոլոր բայերը:

Հրահանգ 174.— Հետեւեալ խօսքերուն մէջ հարցումներուն տեղ դրէ՛ք պատշաճ ներգործական բայեր՝ վաղի բայերէն ընտելով: Երախան կար (ի՞նչ կ'ընէ).— Աստուած (ի՞նչ ըրաւ) տխրեցաւ.— Կազմարար գիրք (ի՞նչ կ'ընէ).— Աստուծոյ (ի՞նչ ըրաւ) օգը.— Գարեհիպան ջուր (ի՞նչ ըրաւ) ծաղիկներուն վրայ.— Կրակը կայծեր (ի՞նչ կ'ընէ).— Չկնիւկները վաղր ձուկ (ի՞նչ պիտի ընեն): Կը կազմէ, լաւաշակեց կ'արձակէ, կը ծծէ, պիտի որսան տեղծեց, սրտեց:

Հրահանգ 175.— Հետեւեալ խօսքերուն պարզեցնելով բայերէն եականեան ու ներգործական օրոշելով զանազան գրեցէ՛ք: Փայտը կը վառի եւ յոյժ կ'արտադրէ.— Զառն հիւանդ է, պառկեցաւ.— Ես կ'աշխատեմ, դուստր կը սորվիմ.— Զմեռ եկաւ, օտը ցուրտ պիտի ըլլայ.— Դպրոցը փակուեցաւ, մենք զբոսանք պիտի ընենք.— Կիշերը հասաւ, ճրագները վառեցէ՛ք:

ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻՒՆ.—ԹԻԹԵՆՆ ՈՒ ՄԱՆՈՒԿԸ

— Ըսէ՛ ինծի, Թիթե՛ն սիրուն թէ ինչերով դուք կ'ապրիս. Կը թռչաւիս օրերն ի բուն, Ըսէ՛, ի՞նչպէս չես յոգնիր:

— Դաշտերուն մէջ կանանչ, քնքուշ եւ միշտ կ'ապրիմ համարձակ, Ծաղիկներուն բուրմունքն անուշ, Իմ կերակուրս է միակ:

Բայց կեանքս իմ, ո՛հ, շատ կարճ է,
Ան մէկ օրէն երկար չէ.
Բարբ՛եղիր, մանուկ փոքրիկ,
Զիս մի՛ ձեռներ. խնայէ՛:

Թրգա՛. Յ. Գ.

Հրահանգ 176.— Նախադր հրահանգի բոլոր բայերուն քիւն ու դէմք օրոշեցէ՛ք բերանացի:

Հրահանգ 177.— Նոյն հրահանգի բայերուն գոյական կամ դերանուն տեղ բայիներ օրոշեցէ՛ք պէտք եղած հարցումներով:

Հրահանգ 178.— Նոյն հրահանգի ներգործական բայերուն գոյական կամ դերանուն սեռի խնդիրներ օրոշեցէ՛ք պէտք եղած հարցումներով:

Հրահանգ 179.— Նոյն հրահանգի էական բայերուն ստորգծելիներ օրոշեցէ՛ք պէտք եղած հարցումներով:

Հրահանգ 180.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալներ:

Ես գիր պիտի գրեմ, ես ձառ պիտի խօսիմ, ես քեր պիտի կարդամ.— Մենք գիր պիտի գրենք, մենք ձառ պիտի խօսինք, մենք քեր պիտի կարդանք:

Դուն գիր պիտի գրես, դուն ձառ պիտի խօսիս, դուն քեր պիտի կարդաս.— Դուք գիր պիտի գրեք, դուք ձառ պիտի խօսիք, դուք քեր պիտի կարդաք:

Ան գիր պիտի գրէ, ան ձառ պիտի խօսի, ան քեր պիտի կարդայ.— Անոնք գիր պիտի գրեն, անոնք ձառ պիտի խօսին, անոնք քեր պիտի կարդան:

Հրահանգ 181.— Վերի օրինակին պէս բերանացի խոսքերէն հետեւեալներուն ապառնի ժամանակը:

Զուր խմել, դաս սորվիլ, ցորեն աղալ:

ԴԱՍ.—ՆՍԻԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

69.— Երբոր խօսքին մէջ գոյականին դիրքը կամ ունէ պարագան հասկցնել ուզենք պէտք կ'ունենանք անոր քով դնելու ուրիշ տեսակ բառ մը. օրինակ՝

Եթէ ըսենք «գիրքը դրի դարակ», որոշ իմաստ էի տալ, հարկ է ըսել «գիրքը դրի դարակին վրայ» կամ «դարակին մէջ» կամ «դարակին խով» կամ «դարակին տակ»: Այս պարագային վրայ, մէջ, խով, տակ բառերը ցոյց կուտան թէ գիրքը դարակին որ տեղը դրուած է:

70.— Այն բառերը որոնք անունի կամ դերանունի մը քով կը դրուին անոր գիրքը կամ ունէ պարագան ճշդելու համար, կը կոչուին նախադրութիւն:

71.— Նախադրութիւններէն ոմանք իրենց քովի անունէն կամ դերանունէն առաջ կը դրուին և շատերը՝ ետքը. օրինակ՝

Դեպի տուն, մննչել դպրոց, մեզի հետ, ծառին շուրջ ևն.:

Հարցարան.— Խօսքին մէջ գոյականին դիրքը կամ որ եւ պարագան ինչ կեցով կարելի է հասկցնել, օրինակով բացատրէ.— Ո՞ր բառերուն կ'ըսուի նախադրութիւն.— Նախադրութիւններ իրենց քովի գոյականէն առաջ կը դրուին թէ ետք. օրինակներ տո՛ւր:

Հրահանգ 182.— Հետեւեալ խօսքերուն պարունակած շատերը նախադրութիւններն ա՞ր բառերուն քով դրուած են, բերանացի որոշեցէ՛ք:

Եղիմ մէջ գիւնի կայ — Մի՛ խօսիր ինձի հետ. — Ծաղիկներ բուսած են առուակին քով. — Մշակը պառկեցաւ ծռոյկն առկ եւ մինչեւ լոյս քնացաւ. — Որտորդը դէպի անտառ ուղղեց խոյրը. — Առանց փուշի վարդ չըլար. — Մեմք իրեւ չայ պարսական եմք սիրել մեր ազգը. — Մեզի համար գործ մը կա՞յ հաս. — Ընկերդ սիրե՛ր անձիդ պէս. — Մեկ սանդուխտն վար իջաւ, միւսն վեր ելաւ:

Հրահանգ 183.— Վերի հրահանգին նախադրութեանց ընկերացող բառերուն անուն կամ դերանուն ըլլալը որոշեցէ՛ք բերանացի:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.—ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՂԲԻՐ

Ի՛նչ անուշ ձայներ կը հնչեն

Մեր ծաղկաշատ սարերէն,

Ոգիներն են որ կը մրմնջեն

Այդ սարերու վերէն:

Աղբիւրն է այն սեզ, լեռնածին

Վըճիտ աղբիւր կենարար.

Տե՛ս ի՛նչ հեշտիւ՝ լուսաբացին

Կը գըլորին լեռն ի վար:

Արշալոյսի շողերն աղու

Կը ցոլցըլան անոր մէջ.

Եւ ալիքներն ալ իրարու

Կուտան համըռններ անվերջ:

Հէ՛յ ջան աղբիւր, քու հայրենի

Ծարաւ տղոց զովաբեր,

Քու աղը թող օրհնեալ լինի

Ու ծաղկաշատ քու ափեր:

ԱՂԲԻՐ

Հրահանգ 184.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ բառերը, ստուարծելով նախադրութիւններ:

Բաղա՛ն մօտ, անոնց հանդէպ, այժիս առջեւ, պահն ետեւ, ձուլի նման, մեզի շփ, առանց հացի, հարկն ետք, լեռն ի վար, դէպի դաշտ, ինձի հետ. արեւին դեմ, ծովէն անդին, իրացի քաղաք, անկէ գաւ, մինչեւ երկինք, հորդ համար:

Հրահանգ 185.— Վերի նախադրութիւններուն ընկերացող բառերուն գոյական կամ դերանուն. հոյովեալ կամ անհոյով ըլլալը եւ գոյականներուն յօդերը որոշեցէ՛ք բերանացի:

Հրահանգ 186.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալները:

Դուն գի՛ր գրե, դուն ճա՛ն խօսե, դուն քե՛ր կարդայ. — Դուք գի՛ր գրեցիք, դուք ճա՛ն խօսեցիք, դուք քե՛ր կարդացիք:

Հրահանգ 187.— Վերի օրինակներուն պէս բերանացի խմբաճեցէ՛ք հետեւեալներուն հրամայական եղանակը:

Ճրագ վառի՛ր, վար ծռի՛ր, շար շուայ՛:

ԴԱՍ.— Մ Ա Կ Բ Ա Յ

72.— Երբոր խօսքին մէջ բային գործողութեան ի՞նչպէս, ե՞րբ, ո՞ւր, ի՞նչ չափով կատարելու պարագան հասկցնել ուզենք, հարկ կ'ըլլայ ուրիշ տեսակ բաներ գործածել, օրինակ՝

Տիգրան մեկնեցաւ.— Ե՞րբ — Տիգրան երկէ մեկնեցաւ :

Պատը փլաւ — ի՞նչպէս — Պատը յսնկարժ փլաւ :

Ես անօթեցայ — ի՞նչքան — Ես շատ անօթեցայ :
Եկո՛ւր, կեցի՛ր — ո՞ւր, Հոս եկո՛ւր, մեկրի՛ կեցիր.

Այս խօսքերուն մէջ երկէ, յսնկարժ, շատ, հոս, մեկրի բառերը իրենց քովի բայերուն զանազան պարագաները ցոյց կուտան.

Այն բաները որոնք բայերուն քով գրուելով կը ճշդեն գործողութեան ժամանակը, եղանակը, տեղը, ափը կամ ուրիշ պարագան՝ մակրայ կը կոչուին :

Հարցարան.— Խօսքին մէջ բային գործողութեան պարագան ի՞նչ կերպով կարելի է հասկցնել. օրինակներ տո՛ւր եւ բացատրէ.— Ո՞ր տեսակ բաներուն կ'ըսուի մակրայ :

Հրահանգ 188.— Հետգայ խօսքերուն մէջ շեղագիր բառերէն որո՞նք անպակն են, որո՞նք մակրայ, որո՞նք բացառիչ :

Փոքրիկ Սրամ ուս պառկեցաւ, կանուխ ելաւ.— Սիրուն տուարդ ի՞նչ կը խօսի Եւս կ'աշխատի.— Ուսուցիչը սասակ պատեց բմբոս աշակերտները.— Բարի տղան միտս կը գոյուի, երբե՞ք չի յանդիմանուիր.— Քաջ զինուորները ուժգին կը հնչեցնէին փողերը.— մըկն անպէր յամբար յառաջացան, կատաղի փորորիկ մը փրբաւ մէկէն, յորդ անձրեւ մը սկսաւ խնայել.— Մեմք բոլորովին քրեցանք եւ անմիջապէս փակեցին.— Հօս ու ես դայար ծառեր կ'երեւնային հեռուաց.— Խեղդուկ Արսէն երբեմն կը խնայար յանախ կոյար.— Ընդարձակ տանի պերճութեան հասարակեցինք.— Բաները որոշակի արտասանեցինք :

Հրահանգ 189.— Վերի հրահանգին բայերը որո՞նք բացառիչ :

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ.— Գ.Ս.ՅԼՆ ՈՒ Գ.Ս.ՆՈՒՆԸ

Ոչխարները փարախին մեջ ապահով կեցած էին Սովալլուկ գայլ մը եկաւ և փարախին շուրջ սկսաւ դառնալ, պտտիլ : Անփորձ դառնուկ մը ներսէն գայլը տեսնելով՝ հարցուց անոր. «— Ի՞նչ կը փնտռես այստեղ.— Թարմ խոտ, պատասխանեց գայլը, ես քիչով գոհացող եմ.— Եթէ այդպէս է, ըսաւ դառնուկը ես ալ գամ, իրարու հետ եղբոր պէս ապրինք և միասին ճարակինք» Այս ըսելով դառնուկը ցատկեց փարախէն դուրս ուր գայլը գինքը գիշատեց անմիջապէս :

Խօսակցութիւն.— Ոչխարներն ո՞ւր կեցած էին.— Ի՞նչ է փարախ.— Ի՞նչ բառ գայլը.— Գառնուկը ի՞նչ հարցուց գայլին.— Ի՞նչ պատասխանեց գայլը.— Գայլը խօսակե՞ր է.— Գառնուկը ի՞նչ ըսաւ եւ ի՞նչ բառ.— Յետոյ ի՞նչ պատահեցաւ.— Ինչո՞ւ համար խաբուեցաւ գառնուկն :

Հրահանգ 190.— Օրինակեցէ՛ք վերի հասուածք եւ շեղագիր բառերէն նախադրութիւններ մէկ գիծով մակրայները երկու գիծով ստորագծեցէ՛ք :

Հրահանգ 191.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալները :

Թե՛ որ ես գիր գրեմ, յե՛ որ ես ճառ խօսիմ, յե՛ որ ես քերք կարդամ.— Թե՛ որ մեմք գիր գրեմք, յե՛ որ մեմք ճառ խօսիմք, յե՛ որ մեմք քերք կարդամք :

Թե՛ որ դուն գիր գրես, յե՛ որ դուն ճառ խօսիս, յե՛ որ դունք քերք կարդաս.— Թե՛ որ դոմք գիր գրեմք, յե՛ որ դոմք ճառ խօսիմք, յե՛ որ դոմք քերք կարդամք :

Թե՛ որ ան գիր գրէ, յե՛ որ ան ճառ խօսի, յե՛ որ անք քերք կարդայ.— Թե՛ որ անմք գիր գրեմք, յե՛ որ անմք ճառ խօսիմք, յե՛ որ անմք քերք կարդամք :

Հրահանգ 192.— Վերի օրինակներուն պէս բերանացի խաբարեցէ՛ք հետեւեալներուն ստորագծեալներէն :

Շեմք շինել, յաւ ապրիլ, կարօք հոգայ :

ԴԱՍ.—ՇԱՂԿԱՊ ԵՒ ՁԱՅՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

74.—Երկու բառեր կամ երկու խօսքեր իրարու կապելու համար կը գործածուին ուրիշ տեսակ բառեր որ կը կոչուին շաղկապ. օրինակ՝

Ոսկին եւ արծաթը մետաղ են, բայց ոսկին թանկագին է

Այս խօսքերուն մէջ եւ, բայց շաղկապ են. եւ իրարու կապած է երկու բառեր. բայց՝ երկու խօսքեր

75.—Կան մասնաւոր բառեր ալ որ ցաւ, վախ, ուրախութիւն, կամ որ եւ յուզում յայտնելու կը ծառայեն եւ ձայնարկութիւն կը կոչուին. օրինակ՝

Ա՛հ, ինչքան քաղցր է կեանքը, բայց աւա՛ղ, շատ կարճ է :

Այս խօսքերուն մէջ ա՛հ, աւա՛ղ ձայնարկութիւն են :
Հարցարան.— Ո՞ր տեսակ բառերուն կ'ըսուի շաղկապ. օրինակներ տո՛ւր եւ բացատրէ. — Ո՞ր տեսակ բառերուն կ'ըսուի ձայնարկութիւն. օրինակներ տո՛ւր :

Հրահանգ 193.— Բերանացի որոշեցէ՛ք թէ հետեւեալ խօսքերուն շաղկապի շաղկապներէն որո՞նք բառեր կը միացնեն, որո՞նք խօսքեր :

Աշխատաստե՛ր տղան կը վարձատրուի, իսկ ծոյլը կը պատժուի.
 — Արդարութիւնը ուշ կ'ամ կանուխ երեւան կուգայ. — Մարմինը առողջ պահե՛ք որ մեք ու առողջ ըլլաւ. — Պատուի՛ հայրդ ու մայրդ, վասն զի անոնք քեզի կեանք տուին. — Գո՛հ եղիք վիճակեղ եթէ կ'ուզես երջանիկ ըլլալ. — Ծառերը կը ծաղկին եւ կը կանաչանան երբոր գարունը գայ :

Հրահանգ 194.— Տեսագայ խօսքերուն պակասները լրացուցէ՛ք վարի նախադրութիւններէն յարմարցնելով.

Զուկերը կ'ապրին լուրջ . . . , մարդիկ կ'ապրին ցամաքի . . .
 . . . — Նաւը կը սուրաւ . . . — Լուսնանցիւս. — Ի՞նչ արդարութիւն կայ կասնիւն եւ շունի . . . — Կառքը կ'ըսուի որ . . . — Երեւելէ . . . — Գիշեր կուգայ. — Ծողը կը փայլի մարգարտի . . . — Գետնու ծառի . . . — Ի՞նչու :

Սիւն, վրայ, ետ, վար, առջեւ, մէջ, դէպի,

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ.—ՀԱՅՈՑ ԳԻՐԸ

Գեղամ ու Վահրամ զարոյցին մէջ կը խօսակցէին :
 — Գիտե՞ս Վահրամ, ըսաւ Գեղամ, թէ ո՞վ գտած է մեր լեզուի գիրերը : — Ոչ : — Ես

գիտեմ. ուսուցիչն ըսաւ թէ Ս. Մեսրոպ վարդապետը գտած է մեր լեզուի գիրերը : Եթէ գիր չունենայինք, պիտի չկրնայինք հայերէն գրել, կարգալ : Ուսուցիչն ըսաւ նաեւ թէ տղայ մը երբ գրել կարգալ սորվի, ամէնէն առաջ պէտք է ճանչնայ մեր տառերուն հեղինակը եւ երախտագիտութեամբ յիշէ անոր անունը :

Խօսակցութիւն.— Ո՞վ գտաւ Հայոց գիրը. — Առանց գիրի ի՞նչ միտակ կ'ունենայինք. — Տղաք ի՞նչ պատճիմ Հայ տառերու հեղինակներուն հանդէպ :

Հրահանգ 195.— Օրինակեցէ՛ք հետագայ խօսքերը, ստորագրե՛լով ձայնարկութիւնները :

Ո՛հ, շատ արեւմեմ եմ. — Ա՛յ, ցաւես մի տրեւ. — Ո՛ն, յառաջ քեզի. — Ափսո՛ս, պատճառները կորսնցուցի. — Բի՛ւթ, գեշ կը հոթի. — Ա՛յ, սուկալի քան ք. — Հո՛, եղե՛րս, քեզի. — Դե՛հ, սիրուն ծիծեռնակ, հետաքի՛ր, քիւր արագ :

Հրահանգ 196.— Լրացուցէ՛ք հետագայ խօսքերը, վարի մակերպներէն յարմարները դնելով :

Ժամանակը . . . կ'անցնի. — Փիղը . . . կ'ապրի. — Սուս մի խօսի . . . — Աստուած . . . ներկայ ք. — Բարի անունը . . . կը տեսնուի — Ընկերդ . . . սիրեմ. — Զար ընկերներդ . . . կեցիք. — Նախ խորհե՛ք . . . գործեք. — Անի քաղաք . . . կործանած ք. — Ամերիկացիները . . . կը ճամբարդեն. — Առիւծը . . . կը մոնցի :

Ամենեւին, յաճախ, յաշխեան, ապա, ամենուրեք, հետեւ, արտոյն, շատեղ, արագորեմ, անկարար, երկար :

Օրինակ. — Ժամանակը արագորեմ կ'անցնի :

ԴԱՍ.—ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆ

76.—Որ եւ է խօսք որ ամբողջ իմաստ մը կուտայ
կը կոչուի նախադասութիւն. օրինակ՝

Ժամանակը դրամ է:

Մետրոպ գտաւ Հայոց գիրը:

Ասոնք զատ զատ երկու նախադասութիւններ են:

77.—Խօսքի մը մէջ ա՛յնչափ նախադասութիւն
կայ որչափ որ դիմաւոր բայ կայ օրինակ՝

Շերամը թութի տերեւներով կը սնանի եւ կը
ճաննէ իր խողակը որմէ մետաքս կը պատրաստուի:

Այս խօսքին մէջ երեք բայ կայ, կը սնանի, կը
ճաննէ, կը պատրաստուի. ուրեմն երեք նախադասութիւն
կայ. որոնք են.

Ա. Շերամը թութի տերեւներով կը սնանի:

Բ. Եւ կը մանէ իր խողակը.

Գ. Որմէ մետաքս կը պատրաստուի:

Հարցաւան. — Ի՞նչ է նախադասութիւնը, օրինակներ տու. —
Խօսքի մը պարունակած նախադասութեանց թիւը ի՞նչ գէտ կ'որոշուի,
օրինակով մը բացատրէ:

Հրահանգ 197. — Հետեւեալ խօսքերը լրացուցէ՛ք վարի բա-
նեղն յարմար շաղկապներով:

Վարդը . . . արծիւը գիշափչ կենդանիներ են. — Ո՞նք սողուն
է . . . սարեակը քոյուն — Չուրը կը սառի . . . օղբ ցուս ըլլայ.
— Պառկեցայ . . . հիւանդ եմ. — . . . ուսումը կը սիրեմ, պատիւ
աշխատեմ. — Յաւանք գործեցիք. . . պիտի պատժուիք. — Պէտք է որ
անձերէս . . . թոյլերը անիմ. — Ազատը . . . հարուս է . . . չի վայրէ:
Երբոր, ուրեմն, իսկ, եւ, որպէսզի, եթէ, բայց, որովհետեւ,
քակտեմ:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ.—ԺՐԱԶԱՆ ՄԱՆՈՒԿԸ

Մանուկ մը պատուհանին առջեւ կը պատրաստէր
իր դասերը մինչ փայլուն արեւը դուրսէն զինք կը
հրաւիրէր ու կ'ըսէր: «Բաւական չէ կարգացածդ, ոտ-
քի՛ ել, սկսէ՛ խաղերդ «Տղան պատասխանեց աւելին.
«Ո՛չ պայծառ արեւիկ, հիմա խաղալու միջոց չունիմ,
պէտք է որ առաջ դասերս պատրաստեմ»: — Պատուհա-
նին տակ, ծառին վրայ սիրուն թռչունը կ'երգէր ու
միշտ այսպէս կ'ըսէր. «Բաւական չէ կարգացածդ, ոտ-
քի ելիր, սկսէ՛ խաղերդ»: Մանուկը թռչունին ալ
պատասխան տուաւ. «Ո՛չ սիրուն թռչնիկ, հիմա խա-
ղալու ժամանակ չունիմ, թող որ դասերս վերջացնեմ»:

Մանուկը կարգաց ու գրեց, բոլոր գործերը աւար-
տեց, գիրքերը ժողվեց, դարակին մէջ դրաւ, ապա դէ-
պի պարտէզ վազեց ուրախ զուարթ եւ համարձակ
ձայնով դուռն, «Ո՛վ է զիս հրաւիրողը»: Արեգակն այն
շատն անոր համար աւելի գեղեցիկ կը փայլէր, փոք-
րիկ թռչունը աւելի զմայլելի կ'երգէր:

Խօսակցութիւն. — Մանուկ մը ի՞նչ ու կ'ըրարէր. — Արեւն
ի՞նչ բաւ իրեն. — Մանուկը ի՞նչ պատասխան տուաւ. — Մանուկը
Երբ դասեր վերջացուց, ի՞նչ րաւ. — Ի՞նչպիսի մանուկ մըն էր այս.
Ո՞րն աւելի նախապատիւ է, դասը՞ թէ խաղը:

Հրահանգ 198. — Մէյ մէկ նախադասութիւն կազմեցէ՛ք հե-
տադայ թայերով:

Շագնացաւ. կը խաղար, պիտի հնչէ, սերմանէ:

Հրահանգ 199. — Օրինակեցէ՛ք վերի բնութեանը, դիմաւոր
թայերն ստորագծելով եւ նախադասութիւններն իրարմէ զատելով ուղ-
ղահայեաց գիծերով:

Հրահանգ 200. — Մէյ մէկ նախադասութիւն կազմեցէ՛ք հե-
տադայ գոյականներով:

Գործաւոր, աղանակ, կարիւր, շուշան, կառք:

Օրինակ. — Գործաւորը կ'աշխատի օրն ի օրն:

ԴԱՍ.—ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԵԱՆ ԷԱԿԱՆ

ԵՒ ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ՄԱՍԵՐԸ

78.—Նախադասութիւն մը առնուազն պէտք է որ պարունակէ երկու էական բառեր *սէր բայի* և *բայ*։

Առանց ասոնց խօսք չի կազմուիր։

79.—Նախադասութեան մէջ գտնուած միւս բառերը տէր բային կամ բային իմաստը լրացնելու կը ծառայեն և կը կոչուին անոնց յրացուցիչները. օրինակ՝

Վարդապետը եկաւ։

Ծերունի վարդապետը երէկ եկաւ։

Վանքին ծերունի վարդապետը երէկ գիւղէն եկաւ։

Այս երեք նախադասութեան առաջինը կը պարունակէ նախադասութեան մը միայն էական մասերը. *սէր բայի* և *բայ*. Նոյն նախադասութիւնը երկրորդին և երրորդին մէջ ընդլայնուած է լրացուցիչ բառերով. *այսպէս*՝

Վանքին, ծերունի բառերը լրացուցիչն են փարդապետը ենթակային։

Երէկ, գիւղին բառերը լրացուցիչն են եկաւ բային։

80.—Տէր բային երբ որ անձնական զերանուն է, շատ անգամ յայտնի չի գրուիր. օրինակ՝

Երգեցէ՛ք, փոխանակ ըսելու՝ դուք երգեցէ՛ք։

Հաց կերայ, » » ևս հաց կերայ։

Այս նախադասութեանց մէջ դուք, ևս զերանուն տէր բայինքը զօրութեամբ կ'իմացուին։

Հարցարան.—Նախադասութիւն մը առ նուազն բանի՞ բառ պարունակելու է.—Նախադասութեան միւս բառերը ի՞նչ պատճառով են, ի՞նչ կը կոչուին.—Օրինակներ տուր եւ բացատրէ.—Մէր տեսակ սէր բայիները կ'ենան յայտնի չորուիլ. օրինակներով բացատրէ։

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.—ԶԵՄ ԳԻՏԵՐ ԹԻ ԻՆՉՈՒՄ

Չեմ գիտեր ինչո՞ւ ձմեռուան օրը
կը յիշեմ ես միշտ իմ խեղճ եղբայրը,
կը խորհիմ, արդեօք չունի՞ ան կարիք,
Հաց, միս, եղու փայտ, ունի՞ ան մուշտակ,
Ամուր է տունը, տանիքը չէ՞ ծակ...
Ու այսպէս ես միշտ ձմեռուան օրը
Միտքս կը բերեմ իմ խեղճ եղբայրը։

ԳՍ.ՄԱՌ. ԳՍ.Թ.ԻՊՍ.

Հրահանգ 201.—Հետագայ խօսքերուն պարունակած բառերուն տեսակները որոշեցէ՛ք բերանցի։

Վարդն ու շուշանը փայտաբայր ծաղիկներ են.— Գրուսայի մէջ յերմուկներ կան.— Ինչն ինչի օգնէ, ուրիշին մի՛ վստահիր.— Վայ, գոյսս կը ցաւ.— Ձմեռն անցաւ բայց ցուրտ է օակալին.— Ես վաղը Գաղասիա պիտի երթամ քանզի օտո՞ւ ունիմ հոն.— Վահրամ ու իմ եղբայրս եւ սեօրները զանի յանդիմանեց.— Ո՛հ, շատ կը ցաւիմ այդ արկածին վրայ.— Այս աղջիկը լարածի է. վարժուի՛ն հին հանեց զինք երկրորդ դասարանին.— Արեւիս իր կատուին հետ կը խաղար. կատուն յանկարծ անկոնեց անոր ձեռքը.— Այն շերտն ասկ հինգ գիւղեր հաստատուած են.— Արիարար կոռեցան հայրենիքին համար

Հրահանգ 202.—Որոշեցէ՛ք բերանցի հետագայ նախադասութեանց էական մասերը (*սէր բայի* եւ *բայ*)։

Անձրեւ եկաւ.— Կառապանը շարունակ կը մտնէր ձիւն.— Ծոյլ երունկ շատ կը ինձնայ.— Դարեգին ծառը պիտի տրեւայ.— Մեկ գիւղը կը բնակիմ.— Ծովը շատ խորունկ է.— Դուն միշտ կը խնդաս.— Լեռները բարձր են.— Անրիս ձուկեր կան ծովերուն մէջ։

Հրահանգ 203.—Վերի նախադասութեանց մէջ լրացուցիչ պատճառն ունեցող բառերը որոշելով արագօք ըզգէ՛ք։

Հրահանգ 204.—Հետագայ նախադասութեանց մէջ զօրութեամբ իմացուած զերանուն սէր բայիները զգէ՛ք եւ գրեցէ՛ք։

Շատ դժուար ունի.— Դասը ստիպեալ.— Կառնով մեկնեցաւ.— Ուրախ ըլլամ.— Յոգներ եմ.— Ինձի եկէ՛ք։

ԴԱՍ.—ՀՈՄԱՆԻՇ ԵՒ ՀԱԿԱՆԻՇ ԲԱՌԵՐ

81.— Լեզուին մէջ կան բառեր որ միեւնոյն կամ իրարու նման նշանակութիւններ կուտան. օրինակ՝ Ազահ, Ժլատ, կծծի, եւն.:

Այս տեսակ բառերը հոմանիշ կը կոչուին:

82.— Բառեր ալ կան որ իրարու հակառակ նշանակութիւն կուտան. օրինակ՝

Ցուր, հակառակն է շափ.

Լոյս » մութ.

Այս տեսակ բառերն ալ կը կոչուին հակառակ:

Հարցարան.— Ո՞ր տեսակ բառերու հոմանիշ կ'ըսուի. օրինակներ տա՛ւր.— Ո՞ր տեսակ բառերու հակառակ կ'ըսուի. օրինակներ տա՛ւր:

Հրահանգ 205.— Հետագայ նախադասութեանց բայերուն մէջ մէկ յարմար լրացուցիչ աւելցուցէ:

Ծառը ծաղկեցաւ.— Ձմեռն անցաւ.— Համբաւ ծառ եր.— Ծառան կը վարձատրուի.— երգիչները երգեցին:

Օրինակ.— Նուշին ծառը ծաղկեցաւ:

Հրահանգ 206.— Հետեւեալ նախադասութեանց բայերուն մէջ մէկ յարմար լրացուցիչ աւելցուցէ:

Մշակը կ'աշխատի.— Աշխատութիւնը կը յարկ.— Չարը կը պատժուի.— Մեծ տեսակ գինի:

Օրինակ.— Մշակը կ'աշխատի դաշին մէջ:

Հրահանգ 207.— Հոծեցէ՛ք յետագայ պարզ նախադասութիւնները, որոշելով բառերուն տեսակները եւ պատշտները:

Բռնը կապուի՛ր ք.— Կրակը կը հալեցնէ մետաղները.— Աշտարակը բարձր եր.— Գալը պատուէ՛ք զանոն.— Կար մեկնանք ունի.— Ամառը տա՛ւ եղաւ.— Շողիմ ոյժ կ'առաջարկ.— Բոլորները փախաւ.— Դեղնը ծաղիկ պիտի բաւայ.— Ձիւները հալեցան:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ.— ԴՁՐՈՏ ԱՐՏԵՄԻՍԸ

Արտեմիս՝ Ժողովարհ հրապարակ աղջիկ մըն է. թարմ եւ կարմրորակ գէմքով: Եւ իր սնդուսէ մինիսիկ կիսա-

կօշիկներով Զիողոցին մէջ կը քալէ, իր վարդադոյն պարեգօտը հագած եւ թաշեայ դըլ խարկը դրած, կարծես փոքրիկ Թագուհի մըն է: Բայց Արտեմիս զեղ քերութիւն մը ունի.

պարտ է: Իր ձեւերը փոխանակ ըլլալու պարզ եւ բնական, ծաղրելի եւ արուեստակեայ են: Ան նոյն իսկ չի համար խաղալ այն ընկերներուն հետ որ իրեն չափ լաւ հաղնուած չեն: Անոր համար անկեղծ բարեկամ չունի բնաւ: Իր ընկերները ետեւէն կը ծաղրեն զինք:

Խօսակցութիւն.— Արտեմիս ի՞նչպիսի աղջիկ մըն է.— Ի՞նչ պէս կը հագուի.— Փողոցն մէջ քալելու տեսն ի՞նչի՞ կը նմանի.— Ի՞նչ է Արտեմիսի թեւութիւնը.— Ի՞նչ քսել է պչոտ.— Իր ձեւերն ի՞նչպէս են.— Ի՞նչ քսել է արուեստակեայ.— Արտեմիս բարեկամ ունի՞.— Ի՞նչու համար կը ծաղրեն զինք.— Իրաւունք ունի՞նք ծաղրելու:

Հրահանգ 208.— Օրինակեցէ՛ք վերի հասուածը, ընդազմաբառերուն տեղ հոմանիշներ գործածելով:

Հրահանգ 209.— Ուսուցին թելադրութեամբ ուղղորդեցէ՛ք մասեր վերի հասուածէն:

Հրահանգ 210.— Հետագայ բառերուն մէջ իրարու հոմանիշներ գտնելով դէմ դիմաց գրէ՛ք:

Խոճիք, մեղ, անուշ, գաւազան, ցրտո՛ւ, այգ, խոշ, փայտ, մառախուղ, ջուր, փութ, արշալոյս:

Հրահանգ 211.— Հետեւեալ բառերուն հակառակներ գտնելով դէմ դիմաց գրեցէ՛ք:

Բարձր, գիշեր, խիս, յիմար, եղիչ, անհր, ուրախ, անդ:

ԴՈՒ— ՊԱՐԶ ԵՒ ԱԾԱՆՑԵԱԼ ԲԱՌԵՐ

83.— Ինչպէս որ ծառի մը արմատէն կամ բունէն կը ծնին բաղմամբիւ ձիւղեր, այնպէս ալ բառի մը վրայ մէկ կամ աւելի վանկեր աւելնալով՝ առաջ կուգան ուրիշ նոր բառեր. օրինակ՝

Մայր բառէն առաջ եկած են անմայր, մայրենի, մայրական, մայրութիւն եւն.

84.— Այն վանկը կամ վանկերը որ այսպէս բառի մը սկիզբը կամ վերջը կը կցուին ուրիշ նոր բառեր չինելու համար, կը կոչուին մասնիկ:

Վերի օրինակներուն մէջ մայր բառին սկիզբն աւելցած ան, վերջը աւելցած ենի, ական, ութիւն՝ մասնիկ են:

85.— Այն բառերը որ այսպիսի մասնիկներով կազմուած են, կը կոչուին ածանցեալ բառեր:

86.— Այն բառերը որ մասնիկ չունին, կը կոչուին պարզ կամ առնաւ բառեր. օրինակ՝

Գոյն, մեծ, վարդ, աղ, պարզ բառեր են:

Տժգոյն, մեծաւոր, Վարդուհի, աղի, ածանցեալ բառեր են:

Հարցարան.— Ի՞նչ մը ի՞նչպէս առաջ կուգան ուրիշ բառեր. օրինակներ տու. — Բառի մը վրայ աւելցած վանկեր ի՞նչ կը կաշխիւն. — Մասնիկով կազմուած բառեր ի՞նչ կը կաշխիւն. — Մասնիկ չունեցող բառեր ի՞նչ կը կաշխիւն. օրինակներ տու:

Հրահանգ 212.— Հետագայ բառերէն պարզերն ու ածանցեալներն որոշելով՝ գտ գտ գրեցէ՛ք:

Բար, ֆարո, փոք, փոքիկ, փոքաւոր, գործաւոր, գործարան, անգործ, հայ, հայերէն, հայոթիւն, բայա, բախաւոր, դժբայա, գէտ, գէտակ, քաղ, քաղուհի, գոցանգ:

Հրահանգ 213.— Վերի հրահանգին ածանցեալ բառերուն մասնիկներն որոշեցէ՛ք բերանացի:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.— ՎԱՐԴԵՐ

Կարմիր, ձերմակ, դեղին վարդ,
Պատուհանին սիրուն զարդ,
Ի՞նչ ազուոր դոյն, բ՞ոյր ունիս,
Որ ամէնէն կը սիրուիս:
Ես ալ արդօք չեմ կրնար
Սիրուիլ ընդմիշտ, անդադար:

Պզտիկ տըղաք, լա՛ւ գիտնաք,
Երբ աղնիւ բոյր ունենանք,
Տեսք մը ժաքուր ու անմեղ,
Կը սիրեն մեզ ամէն տեղ:

ԾԱՆԿ

Հրահանգ 214.— Ուսուցչին թելադրութեամբ աղագրեցէ՛ք վերի տառաւորը:

Հրահանգ 215.— Հետեւեալ բառերուն մէջ մէկ համանիւ գտնելով՝ դէմ դիպ գրեցէ՛ք:

Լեղի, ճամբայ, փափաք, զեփիւն, ֆաշ, ոյժ, ծուխ, գոյրդի, խեղ, մարգ, վիզ:

Հրահանգ 216.— Հետագայ բառերէն իրարու հակադիմերն որոշելով՝ դէմ դիմաց գրեցէ՛ք:

Հարուստ, ստեղծ, բարւ, զատ, ամէր, անի, շու, կարծ, մահ, աղաք, խաղալ, գործար, աւելում, աղաք, մե, մեղաւոր, օրեկ, վրայ, փափակ, շեղ, ծնունդ, բնական:

Հրահանգ 217.— Գրեցէ՛ք թէ ի՞նչ կը կոչուի:
Այն որ ոչինչ կ'արածի, այն թոյսը որ հաջ շինելու կը ծառայի, այն մեղադր որ անհեղինակ քանկագիտն է, ան հեղուկը որով մարդիկ կը զինովան, այն կենդանին որ մուկ կ'որոտայ, այն գործիքը որով երկար կը ծեծեն:

Հրահանգ 218.— Ըսէ՛ք թէ մեր այս զգած բառերն պարզ են թէ ածանցեալ:

ԴԱՍ.—Բ Ա Ր Դ Բ Ա Ռ Ե Ր

87.— Շատ անգամ երկու պարզ բառեր իրարու կցուելով ալ կը կազմեն նոր բառեր. օրինակ՝

Մեծատուն, ծակաչք, թուլբերան են. որ կազմուած են մեծ և տուն, ծակ և աչք, թոյլ և քերան, բառերէն:

88.— Այն բառերը որ այս երկու կամ աւելի բառերով կազմուած են, կը կոչուին **հարկ բառ**:

89.— Բարդ բառերու մէջ յաճախ երկու բառ իրարու սիւսցած կ'ըլլայ ա, և ձայնաւորներով որ կը կոչուին յօդակապ. օրինակ՝

Գանձապետ, սեղանատուն, ծաղկեփունջ, ևւն.:

Այս բառերուն մէջ ա, և յօդակապ են:

Հարցաբան.— Ո՞ր տեսակ բառերուն կ'ընտի բարդ. օրինակներ տու. — Ի՞նչ է յօդակապ. օրինակներու վրայ ցոյց տու յօդակապը:

Հրահանգ 219.— Գրեցէ՛ք թէ ի՞նչ կը կոչուի:

Այն որ որս կ'ընէ, այն որ պարեկ կը մշակէ, այն որ ուրիշէ մը հով կ'սպասաւորէ. այն տեղի ուր հիւանդներ կը դարձանդին, այն տեղն ուր շատ ծառեր կան, այն տեղն ուր կերակուր կ'ուտեն, այն ծառը որ ծածկուած է, այն որ գիւղը կը բնակէ, այն աղբիւր որ հաւաքուի լիայ, այն գործիք որով կը փայտեն, այն որ գործ չունի, այն որ թախ չունի:

Հրահանգ 220. — Ըսէ՛ք թէ ձեր այս գրած բառերը պարզ բառեր են թէ՞ ածականաւոր:

Հրահանգ 221.— Որոշեցէ՛ք թէ հետագայ բառերէն որո՞նք պարզ են, որո՞նք ածականաւոր, որո՞նք բարդ:

Անշնորհ, սար, հորուն, ձորակ, աղբանոց, մատաղասունկ, գահարազան, սարսափելի, լայնօրէն, պարիզ, հոգի, երգիչ, բույր, աւազու, մարգարիտ, դարաւոր, ուժեղ, արի, արխաւոր, դաւաճում, շահ, փայտափայտ, ազգային, Հայաստան, ծով, ծովածոց, հարսնետուն:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ — Ս ԵՆԻՍՏԻԿԸ

— «Ես չեմ վախնար գայլէն», կ'ըսէր Պօղոսիկ, եւ ձեւերով ըստառնական, մեծխօսիկ, «Թո՛ղ գայ մէյ մը, կը պոռար ան, որ խնդրեմ Ու. փրօնեմ զինք գետնի վրայ, մարդոց դէմ. ես կորիճ եմ, ես ուժեղ եմ, ես շատ քաջ...»
Յանկարծ ծակէն մուկ մը գալով դէպ առաջ խօսքը կը արեց մեր քաջին որ ահաբեկ՝ Աղաղակներ արձակելով խոյս տըլաւ:
Քաջութիւնը խօսքերու մէջ չէ՛ր երբեք.
Գործքով է որ կը հասկցուի մեր արժէք:
Թրգմ. Յ. Գ.

ՅԲ. ՊԱՊԱՆԵԼ

Խօսակցութիւն.— Պօղոսիկ ի՞նչպիսի տղայ մըն էր. — Ի՞նչ բնիկ է մեծխօսիկ. — Պօղոսիկ ի՞նչ բնիկ կը պարծենար. — Յանկարծ ի՞նչ պատահեցաւ. — Պօղոսիկ ի՞նչ, բաւ. — Ուրեմն Պօղոսիկ խկապէս ֆօշ էր թէ վախկոտ. — Քաջութիւնը խօսքով պէ՛տ է լիլայ թէ գործով. — Կը ցանցն ա՛յ խկապէս ֆօշ մարդեր:

Հրահանգ 222.— Գրեցէ՛ք թէ ի՞նչ կը կոչուի:

Այն որ նպար կը ծախէ, այն որ դեղ կը պատրաստէ, այն որ պանդոկ կը բանեցնէ, այն տեղը ուր գինի կը խմեն, այն որ մեկուէն դատը կը պաշտպանէ, այն դարանը ուր գիրքեր կը դնեն.

Հրահանգ 223.— Ըսէ՛ք թէ մեր այս գրած բառերը պարզ, ածականաւոր թէ՞ բարդ բառեր են:

Հրահանգ 224. Յոյց տուէ՛ք հետագայ բարդ բառերուն պարունակած յօդակապերը, երբ ունին:

Վարժասուն, հանդիսաւայր, մանկապարտեզ, պոստիկան, անուշապար, պարագոյն, շնչեղակ, մանրակոյ, հիւսիսայն:

Հրահանգ 225.— Ըսէ՛ք թէ հետագայ պարզ կախաղատութիւնները՝ որոշելով բառերուն տեսակներն ու պատշոտները:

Երկինքը կապոյն է. — Մեղուն խայրեց Գրիգորը. — Սարկի դատը. — Օրը տաքացաւ. — Ես յօգնեցայ. — Ուրախ ըլլանք:

ՍՈՌԳԱՆԱԿԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ

Շեշտ (՛) Պարոյկ (Ք) Երկար (Շ)

հաջ

Կ Է Տ Ե Ր

Ստորակէտ (՛) *Տաշիկ*
Բու թ (՛) *հա*
Մըջակէտ (՛) *հա*
Վերջակէտ (՛) *ազգայնութիւն*

ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆ ՈՒՐԻՇ ՆՇԱՆՆԵՐ

Ենթամնաց (շ)
Ազաթարց (՛)
Գծիկ (≡)
Փակադիծ ((1))
Չակերտ (առ յ)
Բազմակէտ (շ. շ. շ.)

հա
Երթելիկ
Բ. Կարկիկ
Գ. Տաշիկ

ՀՈՒՆՎՈՒՄՆԵՐՈՒ ՊԱՏԿԵՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՁԵՒ

հաջ X
Ուղ. եւ Հայց. Վարդ Վարդեր
Սեռ. եւ Տրակ. Վարդի Վարդերու
Բացառ. Վարդէ Վարդերէ
Գործիակաւ Վարդով Վարդերով

ԿԱՆՈՆԱԻՈՐ ՁԵՒԵՐ

հաջ Կ. ՁԵՒ
Ուղ. եւ Հայց. Հայ Հայեր
Սեռ. եւ Տրակ. Հայու Հայերու
Բացառ. Հայէ Հայերէ
Գործիակ. Հայով Հայերով

Բ. ՁԵՒ

Ուղ. եւ Հայց. Գիտութիւն Գիտութիւններ
Սեռ. եւ Տրակ. Գիտութեան Գիտութիւններու
Բացառ. Գիտութիւնէ Գիտութիւններէ
Գործիակ. Գիտութիւնով Գիտութիւններով
Կամ գիտութեամբ

Գ. ՁԵՒ

Ուղ. եւ Հայց. Օր Օրեր
Սեռ. Տրակ. Օրուան Օրերու
Բացառ. Օրէ, օրուքնէ Օրերէ
Գործիակ. Օրով Օրերով

Ա. ԼՅՈՐԴՈՒԹՅՈՒՆ

ԳՐԵԼ ԲԱՅԻՆ ԽՈՆԱՐՀՈՒՄԸ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Սգակի

Յոգնակի

Ա. Դեմք Ես կը գրեմ	Մենք կը գրենք
Բ. » Դուն կը գրես	Դուք կը գրէք
Գ. » Ան կը գրէ	Անոնք կը գրեն

Անցեալ անկասար

Ա. Դեմք Ես կը գրէի	Մենք կը գրէինք
Բ. » Դուն կը գրէիր	Դուք կը գրէիք
Գ. » Ան կը գրէր	Անոնք կը գրէին

Անցեալ կասարեալ

Ա. Դեմք Ես գրեցի	Մենք գրեցինք
Բ. » Դուն գրեցիր	Դուք գրեցիք
Գ. » Ան գրեց	Անոնք գրեցին

Բացարձակ ապառնի

Ա. Դեմք Ես պիտի գրեմ	Մենք պիտի գրենք
Բ. » Դուն պիտի գրես	Դուք պիտի գրէք
Գ. » Ան պիտի գրէ	Անոնք պիտի գրեն

Անկասար ապառնի

Ա. Դեմք Ես պիտի գրէի	Մենք պիտի գրէինք
Բ. » Դուն պիտի գրէիր	Դուք պիտի գրէիք
Գ. » Ան պիտի գրէր	Անոնք պիտի գրէին

ՀՐՈՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Սգակի

Յոգնակի

Բ. Դեմք Դո՛ւն գրէ	Դո՛ւք գրեցէք
-------------------	--------------

ՍՏՈՐԱԴԱՍՏԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Ա. Դեմք Ես գրեմ	Մենք գրենք
Բ. » Դուն գրես	Դուք գրէք
Գ. » Ան գրէ	Անոնք գրեն

Անկասար

Ա. Դեմք Ես գրէի	Մենք գրէինք
Բ. » Դուն գրէիր	Դուք գրէիք
Գ. » Ան գրէր	Անոնք գրէին

ԸՂԶԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Ա. Դեմք Ես թո՛ղ գրեմ	Մենք թո՛ղ գրենք
Բ. » Դուն թո՛ղ գրես	Դուք թո՛ղ գրէք
Գ. » Ան թո՛ղ գրէ	Անոնք թո՛ղ գրեն

Անկասար

Ա. Դեմք Ես թո՛ղ գրէի	Մենք թո՛ղ գրէինք
Բ. » Դուն թո՛ղ գրէիր	Դուք թո՛ղ գրէիք
Գ. » Ան թո՛ղ գրէր	Անոնք թո՛ղ գրէին

ԱՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ

Անեղեւոյր

Դրեմ

Ներկայ ընդունեցորթուն	Անցեալ ընդունեցորթուն
Գրող	Գրած, գրեմ

Ապառնի ընդունեցորթուն

Դրեմք, գրեմ

ԽՕՍԻԼ ԲԱՅԻՆ ԽՈՆԱՐՀՈՒՄԸ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Եզրակի

Յոգնակի

Ա. Դեմք Ես կը խօսիմ

Մենք կը խօսինք

Բ. » Դուն կը խօսիս

Դուք կը խօսիք

Գ. » Ան կը խօսի

Անոնք կը խօսին

Անցեալ անկասար

Ա. Դեմք Ես կը խօսէի

Մենք կը խօսէինք

Բ. » Դուն կը խօսէիր

Դուք կը խօսէիք

Գ. » Ան կը խօսէր

Անոնք կը խօսէին

Անցեալ կասարեալ

Ա. Դեմք Ես խօսեցայ

Մենք խօսեցանք

Բ. » Դուն խօսեցար

Դուք խօսեցաք

Գ. » Ան խօսեցաւ

Անոնք խօսեցան

Բացարձակ ապառնի

Ա. Դեմք Ես պիտի խօսիմ

Մենք պիտի խօսինք

Բ. » Դուն պիտի խօսիս

Դուք պիտի խօսիք

Գ. » Ան պիտի խօսի

Անոնք պիտի խօսին

Անկասար ապառնի

Ա. Դեմք Ես պիտի խօսէի

Մենք պիտի խօսէինք

Բ. » Դուն պիտի խօսէիր

Դուք պիտի խօսէիք

Գ. » Ան պիտի խօսէր

Անոնք պիտի խօսէին

ՀՐԱՄՍԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Եզրակի

Յոգնակի

Բ. Դեմք Դուն խօսէ

Դուք խօսեցէք

ՍՏՈՐՍԻԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Ա. Դեմք Ես խօսիմ

Մենք խօսինք

Բ. » Դուն խօսիս

Դուք խօսիք

Գ. » Ան խօսի

Անոնք խօսին

Անկասար

Ա. Դեմք Ես խօսէի

Մենք խօսէինք

Բ. » Դուն խօսէիր

Դուք խօսէիք

Գ. » Ան խօսէր

Անոնք խօսէին

ԸՂԶԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Ա. Դեմք Ես թո՛ղ խօսիմ

Մենք թո՛ղ խօսինք

Բ. » Դուն թո՛ղ խօսիս

Դուք թող խօսիք

Գ. » Ան թո՛ղ խօսի

Անոնք թո՛ղ խօսին

Անկասար

Ա. Դեմք Ես թո՛ղ խօսէի

Մենք թո՛ղ խօսէինք

Բ. » Դուն թո՛ղ խօսէիր

Դուք թո՛ղ խօսէիք

Գ. » Ան թո՛ղ խօսէր

Անոնք թող խօսէին

ԱՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ

Անկերեոյր

Խօսիլ

Ներկայ ընդունելութիւն

Խօսող

Անցեալ ընդունելութիւն

Խօսած, խօսեք

Ապառնի ընդունելութիւն

Խօսելիք, խօսելու

Գ. ԼՅՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՐԴՆԼ ԲԱՅԻՆ ԽՈՆԱՐՀՈՒՄԸ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Եզակի

Յոգնակի

Ա. Դեմք Ես կը կարդամ
Բ. » Դուք կը կարդաս
Գ. » Ան կը կարդայ

Մենք կը կարդանք
Դուք կը կարդաք
Անոնք կը կարդան

Սնցեալ անկասար

Ա. Դեմք Ես կը կարդայի
Բ. » Դուք կը կարդայիր
Գ. » Ան կը կարդար

Մենք կը կարդայինք
Դուք կը կարդայիք
Անոնք կը կարդային

Անցեալ կասարեալ

Ա. Դեմք Ես կարդացի
Բ. » Դուք կարդացիր
Գ. » Ան կարդաց

Մենք կարդացինք
Դուք կարդացիք
Անոնք կարդացին

Բացարձակ ապառնի

Ա. Դեմք Ես պիտի կարդամ
Բ. » Դուք պիտի կարդաս
Գ. » Ան պիտի կարդայ

Մենք պիտի կարդանք
Դուք պիտի կարդաք
Անոնք պիտի կարդան

Անկ ասար ապառնի

Ա. Դեմք Ես պիտի կարդայի
Բ. » Դուք պիտի կարդայիր
Գ. » Ան պիտի կարդար

Մենք պիտի կարդայինք
Դուք պիտի կարդայիք
Անոնք պիտի կարդային

ՀՐԱՄԱՅՈՒՆ ԵՂԱՆԱԿ

Եզակի

Յոգնակի

Դեմք Դո՛ւք կարդա

Դո՛ւք կարդացէք

ՍՏՈՐԱԴԱՍԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Դեմք Ես կարդամ

Մենք կարդանք

» Դուք կարդաս

Դուք կարդաք

» Ան կարդայ

Անոնք կարդան

Անկասար

Դեմք Ես կարդայի

Մենք կարդայինք

» Դուք կարդայիր

Դուք կարդայիք

» Ան կարդար

Անոնք կարդային

ԸՂԶԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Դեմք Ես թո՛ղ կարդամ

Մենք թո՛ղ կարդանք

» Դուք թո՛ղ կարդաս

Դուք թո՛ղ կարդաք

» Ան թո՛ղ կարդայ

Անոնք թո՛ղ կարդան

Անկասար

Դեմք Ես թո՛ղ կարդայի

Մենք թո՛ղ կարդայինք

» Դուք թո՛ղ կարդայիր

Դուք թո՛ղ կարդայիք

» Ան թո՛ղ կարդար

Անոնք թո՛ղ կարդային

ԱՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ

Աներեւոյթ

Կարդալ

երկայ ընդունելութիւն

Սնցեալ ընդունելութիւն

Կարդացող

Կարդացած, կարդացել

Ապառնի ընդունելութիւն

Կարդալիք, կարդալու

Гос. Библиотека
1901-Апр. СССР
И. М. А. Мясникова

2485

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0061704

